

Bizim Ailə

№34-Noyabr-Dekabr-2013-Qadın-Ailə-Jurnalı-Qiyməti-2 AZN

*Qeybət etməyəək,
söhbət edəək!*

BİZİM AİLƏ
Qadın-Ailə jurnalı
Dövlət Reyester N-20929

Təsisçi:
İpək yolu MMC

Redaktor:
Gülnarə Seyidova

Məsləhətçi:
Samirə Mahmudova

Redaktor müavini:
Mətanət Kərimova

Redaksiya heyəti:
F.f.d. Qəmər Cavadlı
Dr. Mehri Məmmədova
Dr. Nailə Süleymanova
Dr. Sevinc Aslanova
Dr. Mehriban Qasimova
Dr. Samirə Həsənova
Zeynəb Nuri
Məryəm Dəmir
Vüsalə Quliyeva
Rəna Mirzəliyeva
Aygün Məmmədzaadə
Mətanət Kərimova
Fidan Seyfullazadə

Abunə və reklam işləri:
Aynur Məmmədova

Dizayn:
Aygün Məmmədzaadə

Qapaq dizayn:
Aidə Sahibli

Ünvan: Bakı şəhəri, Cəfərov
Qardaşları küçəsi. 16
Tel: (+994 050) 369 65 23
(+994012) 492 72 24
Web:
www.bizimaile.az
e-mail:
bizimaile@gisci@yahoo.com

Əziz oxucu!

Dünyamızın bəlası, qeybətın zəhərləmədiyi insan övladı az tapılar. Hiss etmədən, bilmədən, bəzən elə bilərəkdən insanlar məharətlə qeybət edirlər. Amma çoxu qeybət virusunun necə dəhşətli bir xəstəlik olduğundan xəbərsizdir. Elə bir xəstəlikdir ki, insanın həm dünyasını, həm də axirətini zəhərləyir. Bu virusdan xilas olmaq üçün hər sözüməzə diqqət etməli, dilimizi zəhərli qeybətdən uzaq tutmalıyıq. Bu mövzu hər birimizi narahat etdiyi üçün bu aydakı sayımızı “Söhbət edək, qeybət etməyə!” şüarı altında hazırlamağa qərar verdik. Bu mövzuda dəyərli yazarlarımızın faydalı yazılarını sizlərə təqdim edirik. Möhtərəm Osman Nuri Topbaşın “Dildəki xəncər: qeybət”, Samirə Mahmudovanın “Dilin ən böyük bəlası yalan”, Fatimə Zəhranın “Möminlərin arasına saçılan zəhər”, Sevinc Əzimbəylinin “Zənnə və gümana aldanmayaq” yazıları mövzumuzla birbaşa əlaqəlidir. Bununla yanaşı dəyərli yazarımız olan Səda Tecim xanım Afrikalı qardaşlarımızla olan ziyarətini qələmə alıb. Bu yazını da böyük məmnuniyyətlə sizlərə təqdim edirik. Bu yazını oxuyarkən hər biriniz sanki bir anlıq Afrikaya canlı səyahət edəcəksiniz.

Əziz oxucu!

1 dekabr Ümumdünya QİÇS-lə mübarizə günüdür. Bu xəstəlik haqqında ətraflı məlumatı “Həkim məsləhəti” rubrikasında həkimimiz Vüqarə Məmmədova sizlərə təqdim edir. Bunlarla yanaşı ənənəvi rubrikalarımız olan “Ləzzət dünyası”, “Faydalı bitkilər” və digər yazıları sizlərə təqdim edirik.

31 dekabr Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik günü münasibəti ilə bütün xalqımızı təbrik edirik. Xalqımızın daim xoşbəxt, firavan həyat sürməsinə, hər zaman və hər yerdə həmrəy olub, bir-birimizə dayaq olmağımızı arzulayırıq. Gələn sayımızda görüşənədək, hələlik. Allaha əmanət olun.

İÇİNDƏKİLƏR

SÖHBƏT EDƏK! Gülnarə SEYİDOVA.....	3
DİLİN ƏN BÖYÜK BƏLASI- YALAN Samirə MAHMUDOVA.....	6
QIZILLARI YOX İDİ, AMMA GÖZLƏRİ ALMAZ KİMİ PARLAYIRDI Səda TECİM.....	8
MÖMİNLƏRİN ARASINA SAÇILAN ZƏHƏR: QEYBƏT Fatimə ZƏHRA.....	12
ZƏNNƏ VƏ GÜMANA ALDANMAYAQ Sevinc ƏZİMBƏYLİ.....	15
MƏHƏRRƏM AYI Aygün MƏMMƏDZADƏ.....	16
QADIN PROBLEMİNİN MEYDANA GƏLMƏSİ- NİN TARİXİ F.f.d. Əmanət PAŞAZADƏ.....	18
HƏMRƏY OLAQ! Mətanət KƏRİMOVA.....	20
MİLLƏT DİNDƏN AYRI DEYİL! F.f.d. Qəmər CAVADLI.....	22
DİLDƏKİ XƏNCƏR: QEYBƏT Osman Nuri TOPBAŞ.....	24
QUYRUQ YAĞI SEVƏN UŞAQ Xədicə ŞAHİN.....	28
BİZİM AİLƏ ZİYARƏTDƏ.....	30
SAĞLAM ÜSULLA ARIQLAMAQ Könül MURADOVA.....	31
İMAM HÜSEYN Fidan SEYFULLAZADƏ.....	32
BU BULAQDAN SU İÇMƏK HARAMDIR! İBRƏTLİ HEKAYƏ.....	34
SƏMAVİ TƏFƏKKÜR.....	36
ÖYRƏNƏK.....	37
HƏKİM MƏSLƏHƏTİ.....	38
NARİNGİ Kəmalə HÜSEYNOVA.....	40
LƏZZƏT DÜNYASI.....	42

3

SÖHBƏT EDƏK!

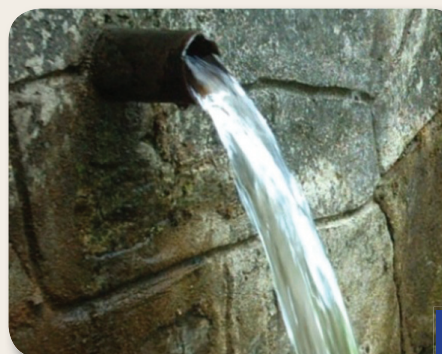
6

**DİLİN ƏN BÖYÜK
BƏLASI- YALAN**

24

**DİLDƏKİ XƏNCƏR:
QEYBƏT**

34

**BU BULAQDAN SU
İÇMƏK
HARAMDIR!**

Söhbət edək!

Insanlarımız arasında məşhur bir kəlam var. “Qeybət etmirik, söhbət edirik”. Bəs söhbətlə qeybətin arasındakı fərqi bilirsinizmi?

Söhbət ta qədimdən insanlar arasında ünsiyyət vasitəsi olmuşdur. Onun vasitəsi ilə insanlar bir-birinə yaxınlaşmış, dostlaşmış, bəzən isə düşməyə çevrilmişlər. Çünki söhbət vasitəsi ilə hər bir insan öz xasiyyətini, şəxsiyyətini və mədəniyyətini sərgiləyir.

Söhbət, dostca, yoldaşlar arasında danışaraq xoş bir vaxt keçirmə, danışmaq, həsbəhal mənasını verir. Azərbaycan dilinə ərəb dilindən keçmişdir.

Söhbətin indiki zamanda əsasən iki versiyası istifadə edilir: Yazılı və şifahi.

Şifahi söhbət insanların üz-üzə danışması, razılaşması ilə edilən söhbətlərdir. Yazılı söhbət isə məktub, telefon və ya internet vasitəsilə yazışma ilə həyata keçirilir. Yazılı söhbət virtual xarakter daşıdığı halda, şifahi söhbət real mühitdə baş

verir. İnsanların özlərini daha aydın izah etməsi üçün şifahi söhbət daha məqbuldur. Üz-üzə söhbət daim insanlar arasında daha güvənli və sağlam ünsiyyət sayılmışdır.

Təəssüf ki, insanlar çox zaman söhbətlə qeybəti səhv salaraq bir araya gəldikləri zaman müxtəlif insanların qeybətini edirlər. Ən təhlükəlisi də budur ki, onlar qeybət etdiklərinin fərqi belə olmurlar. Söhbət etdiklərini, dərdləşdiklərini düşünürlər, əslində isə kiminsə dedi-qodusunu edib, günahını alırlar. Elə söhbətlə qeybətin fərqi daha yaxşı bilmək üçün bir az da qeybət haqqında danışmaq istəyirəm.

Qeybət, “Bir kimsənin ayıbını arxasından söyləmək və ya əleyhinə danışmaq” deməkdir. Azərbaycan dilində bu anlayışın qarşılığı olaraq “dedi-qodu” və “çəkişdirmə” sözlərindən istifadə edilir.

Qeybət sözü - lüğətdə “uzaqlaşmaq, gözdən itmək, gizli qalmaq” kimi mənalara

Qiyamətdə bir kimsə, savab dəftərində etmədiyi ibadətləri görər. Ona “Bunlar səni qeybət edənlərin savablarıdır” deyilər. Gözəl əməllərimizi başqalarının əməl dəftərlərində görmək istəmiriksə qeybətdən, yalandan və iftiradan uzaq olaq. Uzaq olaq ki, dünya və axirət səadətində qovuşaq.

gələn “qeyb” kökünə aiddir. Əslində həm yaxşı, həm də pis sözlərlə xatırlamağı ifadə etməklə yanaşı, termin olaraq əsasən “pis sözlərlə xatırlama” mənasında istifadəsi məşhurdur. Qurani-Kərimdə bir kimsəni sırf zənnə söykənərək mühakimə etməsi və gizli qüsurlarını araşdırması ilə yanaşı qeybət də qadağan edilmiş, qeybət ölümüş bir din qardaşının ətinə yeməyə bənzədilməsiylə də bu davranışın iyrəncliyi vurğulanmışdır. Bu bənzətmədən ölü ətinin haram olması kimi, qeybət etməyin də haram olduğu hökmü çıxarılmışdır.

Qeybət və böhtan haram olduğu kimi bunları dinləmək də haramdır. Bunları dinləyənlər də qeybət günahına ortaq olarlar. Birinin qüsuru deyilərkən kədərlənsə qeybət olar. Bir müsəlmanın günahı və qüsuru söyləndikdə hafizlərin, din adamlarının, “əlhəmdüllah biz belə deyilik” demələri qeybətə ən betəri olar. Birindən bəhs edilərkən, “əlhəmdüllah, Allah, bizi həyasız etmədi” deyib, onu pisləmək çox çirkin qeybət olar. “Filan kimsə çox yaxşıdır, ibadətdə bu qüsuru olmasa, daha yaxşı olardı” demək də qeybətdir.

Qeybət edən kimsə, qeybət etdiyi kimsəylə peşman olub halallaşmadıqca tövbəsi qəbul olmaz. Peşman olmadan halallaşsa riya, ayrı bir günah olar.

Başda hədislər olmaqla İslami qaynaklarda, insan haqlarının ən önəmlisi olan və “ismət” anlayışıyla ifadə edilən şəxsiyyətin toxunulmazlığı qanununa böyük dəyər verilmişdir. Buna görə bir kimsənin qiyabında istər onun şəxsiylə əlaqədar maddi, fiziki, dünyəvi və ya mənəvi, ruhi, əxlaqi və dini qüsurlarından danışılması, istərsə də uşaqları, valideynləri və digər yaxınlarının qüsurlarının deyilməsi qeybət sayılmışdır. Bundan başqa qeybətəin sözlə olduğu kimi yazı, mimika, işarə və təqlid kimi davranışlarla ola biləcəyi də ifadə edilmişdir. Bu cür söz və hərəkətlərin gerçəyi ifadə etməsi onun qeybət olma xüsusiyyətini dəyişdirməz.

İslam alimləri ayə və hədislərdəki bəyanlara söykənərək, eyni zamanda insan qürurunu zədələyən, cəmiyyətdə inciklik və düşmənliklərə gətirib çıxaran bir davranış olmasını diqqətə alaraq qeybətəin haram olduğunda ittifaq etmişlər.

Qeybət müəyyən bir adam və ya zümərənin şərəf və ləyaqətini təhqir etməsi, bu səbəbdən möminlər arasındakı sevgi, hörmət və barışa zərər verməsi səbəbiylə qadağan edildiyindən, konkret bir adamı nəzərdə tutmadan, ümumiyyətlə, insanların pisliyindən danışmaq qeybət sayılmaz. Bir adamı dini qüsurlarından ötürü qiyabında tənqid etmənin qeybət sayılmayacağı irəli sürülmüşsə də, İmam Qəzəli insan qürurunu önə çıxaran mükəmməl təhlillərində bu iddianı rədd etmiş və yaxşı niyyətə söykənən hər cür qiyabi tənqidin haram olduğunu ifadə etmişdir. Ona görə bir kimsənin, “Filanın işlədiyi bu qüsurlardan məni qoruyan Allaha həmd olsun” şəklindəki sözləri, başqasını tənqid edərkən özünü təmizə çıxarma mənasını verdiyindən qeybətəin ən çirkin növüdür. Çünki burada həm qeybət, həm də riya vardır.

Qeybətın edilməsi kimi dinlənməsi də haramdır. İslam alimləri, bir zərər doğurma ehtimalı yoxdursa, sözlə və ya hərəkəti olaraq qeybət edənə mane olunması, bu mümkün olmazsa Ənam surəsinin 68-ci ayəsinin hökmünə uyğun olaraq qeybət edilən məclisin tərki edilməsi, bu da mümkün deyilsə qeybətə qarşı bir məmnunsuzluq duyğusu içində başqa şeylərlə məşğul olunması gərəkdii ifadə etmişlər.

Qeybətın səbəbləri kin və hirs, başqasını pisləyərək öz etibarını yüksəltmə düşüncəsi və qısqanlıq şəklində sıralanmış, qeybətdən xilas olmaq üçün bu səbəblərin yox edilməsi tövsiyə olunmuşdur. Qeybət, insanın savablarının azalmasına, başqasının günahlarının özünə verilməsinə səbəb olar. Bunları hər vaxt düşünmək qeybət etməyə mane olar.

Həmçinin bir söz və ya hərəkətin qeybət sayılıb-sayılmaması danışanın niyyəti ilə yaxından əlaqədardır. Bir müəllifin hər hansı bir məsələdə başqasının səhv fikrinə sırf onu hörmətdən salmaq məqsədi ilə yer verməsi qeybət sayılsa da, eyni fikri, bir səhvi düzəltmək üçün və ya yaxşı niyyətlə söykənən başqa bir səbəblə deməsi qeybət olaraq qəbul edilə bilməz. Hətta bu bəzən bir vəzifə olar və əsər sahibinə savab qazandıra bilər.

Başqa birinin arxasından edilən hər danışiq qeybət sayılır. Məsələn, hər hansı bir haqsızlığa uğramış bir kimsənin problemini həll edə biləcək birinə danışması və ya bir adamı ona zərər verə biləcək birinə qarşı (iddia təxminlərlə deyil, bir məlumata söykənməklə) xəbərdar etməsi qeybət sayılır.

İmam Qəzzalının Əhyasında və onu nümunə götürən digər bəzi qaynaqlarda haqsızlıq edən adamı lazımlı yerlərə şikayət etmək, pisləyə mane olmaq səyində dəstək axtarmaq, fitva soruşmaq, insanları pisləklərdən və zərərlərdən qorumaq, ləqəbiylə məşhur olan birini bu ləqəblə tanımaq, zülm, haqsızlıq, fəsadçılıq, əxlaqsızlıq kimi mövqe və davranışları həyat tərzi halına gətirmiş kəsləri qınamaq məqsədi ilə bunların əleyhində danışmanın qanuni olduğu və haram olmadığı ifadə edilmişdir.

Qiyamətdə bir kimsə, savab dəftərində etmədiyi ibadətləri görər. Ona “Bunlar səni qeybət edənlərin savablarıdır” deyilər. Gözəl əməllərimizi başqalarının əməl dəftərlərində görmək istəmiriksə qeybətdən, yalandan və iftiradan uzaq olaq. Uzaq olaq ki, dünya və axirət səadətində qovuşaq.

Dilin ən böyük bəlası YALAN

Zəmanəmizin fitnə-fəsadlarından biri də yalandır. Yalan mahiyyət etibarilə kiçik görünse də nəticə olaraq cəmiyyətin sağalmayan yarasıdır. Nə qədər şər işlər yalan sayəsində budaqlanır, böyüyür, çarəsi mümkün olmayan bəlalara səbəb olur. Əbəs yerə üç böyük günahdan birinin də yalan olduğunu Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) bizə bildirməmişdir. Rəsulullah (s.ə.s.)dan rəvayət edilən hədis bizə yalanın böyüklüyünü göstərir:

Bir gün Rəsulullah (s.ə.s.) əshabı ilə birlikdə ikən onlara:

-Sizə ən böyük günahları xəbər verimmi? - deyir. Əshab:

-Buyur, ya Rəsulallah! - dedilər. Arxasına yaslanmış halda Peyğəmbər (s.ə.s.) sözünə davam edərək deyir:

-Ən böyük günahlar; Allaha şəriq qoşmaqdır, sonra ata-anaya itaətsizlikdir - deyib yaslandığı yerdən doğrulub oturur və:

-Diqqət edin! Bir də yalan danışmaqdır, yalan danışmaqdır, yalan danışmaqdır... deyə bu sözü o qədər təkrar edir ki, söhbətdə olan əshab: "Kaş ki, Rəsulullah sakitləşsəydi", - deyə narahat olmağa başlayır.

Rəsulullah (s.ə.s.) yalanın fəsadlarına işarə edərək bundan uzaq durmağı, yalanın bir möminin qəlbində yer tutmasının təhlükələrini hədislərində belə ifadə edir:

"Bəndə yalan danışmağa davam etdikcə qəlbinə qara bir nöqtə düşür. Hər yalan danışdıqca bu nöqtə böyüyür və qəlb tamamilə qapqara olur. Bu insan, nəhayət, Allah qatında "yalançılardan" yazılır".

İnsanlar yalan danışmağı xəcalətdən qurtarmaq üçün başlıca çıxış yolu kimi görürlər. Onlar yalan danışmaqla başqalarını inandırmağa çalışır, prinsip olaraq işinin həlli üçün yalanı çıxış yolu kimi görürlər. Məşhur atalar sözü olan "Yalan ayaq tutar, yeriməz" sözü yalanın gizli qalmayacağını xəbər verir. Həqiqətən, insan yalan danışaraq işinin həllinə çalışsa da zamanla bu yalanın uzağa getməyərək üstü açılar və o, camaatın nəzərində etibarsız hala düşər. Beləliklə, yalan danışmaqla o, ancaq özünə zərər vurmuş olur.

Bir gün Loğman Həkimdən:

-Səni gördüyümüz mərtəbəyə çatdıran nədir? - deyə soruşurlar. O :

-Doğrunu demək, əmanətə xəyanət etməmək və məni maraqlandırmayan şeyləri tərk etməyimdir - cavabını verir.

Yalan danışmaq qədər yalandan and içərək başqasının haqqını qəsb etmək, namusuna dil uzatmaq və yalan danışaraq insanları güldürməyə çalışmaq da bir o qədər böyük günahlardan sayılır. Rəsulullah (s.ə.s.) bu günahın böyüklüyünü belə ifadə edir:

-Bir müsəlmanın malını əlindən almaq üçün yalandan and içən şəxs Allah Təalanın qəzəbinə uğramış olaraq qarşısına çıxar. Allah Təala cəhənnəmi ona vacib, cənnəti haram edər. Əshab:

-Ya Rəsulallah! Əgər həmin haqq mənasız bir şey olsa? - deyə soruşur.

-Rəsulullah (s.ə.s.):

-Misvaq ağacından bir budaq parçası belə olsa – deyə cavab verir.

İslamın əsası doğruluqdur. Bir insanı kamilliyə aparan da doğruluqdur. Kamilliyə çatanın üstün əxlaqı doğruluq üzərinə bina edilir. Yəni işinin başı və sonu doğruluq olar. Hz. Məhəmməd (s.ə.s.) İslamı təbliğ üçün vəzifələndirildiyində onun təbliğini eşidənlər doğru sözlü, etibarlı olduğunu bildikləri üçün şübhəyə düşməmişdilər. Hətta ən qatı düşməni belə olan Əbu Cəhl İslamı qəbul etməməsinin səbəblərinin başında sırf nəfsani meyllərinin olduğunu

və Məhəmmədlə əlaqəsi olmadığını etiraf etmişdir:

“Mən, Məhəmməd yalan danışır demi-rəm. Çünki onun əvvəldən də etibarlı və əmin olduğunu hər kəs bilir. Lakin mən bu dinin Məkkənin mənim kimi əşrafından (ən şərəfli deməkdir) birinə endirilməli olduğunu düşünürəm”.

Yalan söyləmək insanlar arasında sevgi, inam və dostluq bağlarını zəiflədər, hətta zamanla məhv edər. Bu qədər faciəvi nəticələrə səbəb olan yalandan uzaq durmaq, insanı kamilliyyənin zirvəsinə çatdırar, Allah qatında Rəsulullah (s.ə.s.)-ın da ifadə etdiyi kimi peyğəmbərlərlə, şəhidlərlə və şükür edən zənginlərlə bərabər edər.

Allah cümləmizi yalandan və yalana səbəb olacaq davranışlardan qorusun və Sıratı Müstəqimdən ayırmasın. Amin!

Şeytanın məğlubiyyəti

Günlərin bir günü gənc oğlan gözəl paltarından birini geyinib məscidə sübh namazına gedir. O, məscidə çatmamış yıxılır, paltarı büsbütün bulaşır. Ayağa qalxıb üst-başını çırpır, evə qayıdır və paltarını dəyişib yenidən məscidə yollanır. Bu dəfə də həmin yerə çatanda yıxılır, üst-başı yenə tam bulaşır. Yenidən evə qayıdıb paltarını dəyişir və məscidə gedir. Yolda qarşısına əliçıraqlı bir şəxs çıxır. Gənc oğlan ondan adını soruşduqda deyir: “Gördüm eyni yerdə iki dəfə yıxıldın, bunun üçün də çıraqla gətirib ayağının altını işıqlandırmaq istədim”.

Oğlan ona təşəkkür edir və onlar birlikdə məscidə yollanırlar. Məscidə çatanda oğlan ona namaza gəlməyi təklif edir, amma əliçıraqlı şəxs imtina edir. Gənc oğlan nə qədər israr edərsə, heç bir nəticə vermir. Səbəbini soruşduqda deyir: “Axı mən şeytanam!”

Cavan sanki yerə yapışır və bir söz deyə bilmir. Şeytan sözlərinə davam edərək deyir: “Sənin iki dəfə yıxılmağın səbəb mən oldum. Birinci dəfə səni yıxdıqda dərhal evə qayıdıb təzə paltar geyindin, məscidə qayıtdın və bunun üçün Allah-Təala sənin bütün günahlarını bağışladı. İkinci dəfə bunu yenidən təkrar etdim. Amma sən bu dəfə də təzə paltarından birini geyinib məscidə döndün. Və bu dəfə Allah-Təala sənin bütün qohum-əqrəbalarının günahlarını bağışladı. Qorxdum ki, birdən üçüncü dəfə yıxılsan, yenidən evə qayıdacaq, təzə paltar geyinib məscidə dönəcəksən. Bu dəfə Allah-Təala sənin bütün həmkəşəklərinin günahlarını bağışlayacaq”.

Qızılları yox idi, amma GÖZLƏRİ ALMAZ KİMİ PARLAYIRDI

Həmd, şükür, təslimiyyət və razılıq duyğuları ilə götür-düyüm qələmlə könlümdəki təəssüratı yazmağa hazırlaşırım. Bəli, Tanzaniyadakı beşinci günümdə hələ yeni-yeni şeylər kəşf edir, fərqliliklər yaşayıram. İlk gəldiyim günkü kimi həyəcanlıyam.

Yoxluğun, çarəsizliyin, müstəmləkəçiliyin ağrısıyla sovrulan uşaqların, qadınların və insanların səsləri, səssizlikləri, üsyanları və sirləri ilə üz-üzə gələrkən onların həyatlarını müşahidə etməyə, mədəniyyətlərini tanımağa, yaşadıqlarını anlamağa çalışıram.

İstanbulda hava limanında həyəcanla Darüssəlama gedən təyyarənin qapısına çatdıq. Həyəcanımız təyyarəyə minənlərin meydana gətirdiyi növbəyə qədər davam etdi. Burada həyəcanımızın yerini bir az qarışıqlıq aldı. Çoxu ağdərili olan yolçuların yanında zənci qız və oğlanları görmək bizi bir az çaşdırdı. Doğma uşaqları olmasa da, yetimxanadan götürdükləri bu zənci qız və oğlan uşaqlarına göstərdikləri qayğı və diqqət Afrikadakı missionerlik fəaliyyətlərinin nə qədər dərin və güclü olduğunu göstərdi.

Təxminən yeddi saat yarım, səkkiz

saatlıq bir təyyarə səfərinin ardından Afrikanın incisi - Darüssəlama çatdıq. "Salamatlıq yurdu" mənasını verən bu diyarda bizi qarşılamağa gecə saat 3-də qardaşlarımızla birlikdə daha beş aylıq Xədicə Hümeyra da gəlmişdi. Qardaşlarımızın səmimi və mehriban qarşılamalarından havanın istiliyini belə fərqlətmədik. Onlara təşəkkür və minnətdarlığımızı bildirib qalacağımız mehmanxanaya doğru yola çıxdıq. Darüssəlam küçələri boş idi.

Betül bacı "gecə gəlməyiniz yaxşı oldu, çünki, gündüz tıxac olur, bir saata qədər çatarıq" - deyib, yolumuzun qısa olacağını söylədi.

Tanzaniyaya, Rehama Dostluq və Qardaşlıq Vəqfinin qonağı olaraq gəldik. Rehama Vəqfi: "Kamil möminlər, cəmiyyətlərinin və hətta bütün dünyanın gedişatından özlərini məsul görən, bütün möminləri özlərinə əziz hiss edən həssas ruhlardır. Bu gün xüsusilə texniki imkanların artması, bizləri dünyanın o biri ucundakı din qardaşlarımızla belə qonşu etdi. Bütün İslam coğrafiyasındakı məzlum, döyüşən, biçarə qardaşlarımızı düşünmək, onların dərd ortağı olmaq, həmimizin vicdan borcudur..." - deyən bir

mərkəz, qəlbin harayına qaçan Hüdaiyi könüllülərinin Darüssəlamda açdıqları qurumudur...

Xidmətdəki qardaşlarımızla keçirdiyimiz nahardan sonra ilk dayanacağımız Safina Müəllim Məktəbi oldu. Öyrəndiyimizə görə, Tanzaniyaya Qərblə ölkələrdən hər il 5 milyard dollar pul gəlir. Bu pul kilsələr, məktəblər, yetimxanalar və s. təşkilatlar vasitəçiliyi ilə xalqa paylanır.

Missioner fəaliyyətləri üçün gələn pul əsasən təhsil sahəsində istifadə edilir. Bu səbəbdən də bu gün Tanzaniyadakı rəsmi məktəblərdəki müəllimlərin yüzə 80-i xristianlardan ibarətdir. Müsəlmanlar üçün çox böyük çətinlik yaradan xristian müəllimlər səbəbiylə yerli bəzi qurumlar müəllim məktəbləri açmağa cəhd etsələr də, xüsusilə maliyyə problemi üzündən çox da müvəffəqiyyətli ola bilməmişlər. Safina Müəllim Məktəbi buna görə burada yaşayan müsəlmanlar üçün əhəmiyyətlidir.

Məktəbə çatdığımız zaman müəllimlərin və tələbələrin üzlərindəki təbəssüm, mehribanlıq, səmimiyyət, qucaqlaşmalar, dualar insanda sanki o qədər il bir-birimizi tanıyırmışq və ayrı qalmışq düşüncəsi yaradırdı. Burada qarşılaşdığımız sevgi nümayişi və gözəl söhbət vəsiləsi ilə Ayəyi Cəliləni yənidən xatırladıq. **“Bütün möminlər ancaq qardaşdır”**. Bir-birlərimizin dillərini bilməsək də könül dili ilə çox yaxşı razılaşırdıq. Hazırladıqları kiçik proqramla məst olub təşəkkür etdi. Türkcə və yerli Svahili dilində oxunan ilahilər qardaşlığın timsalı oldu. Bizlər də Azərbaycandan və Türkiyədən göndərilən salam, duaları onlarla bölüsdük. Gözəl keçən görüşlərdən sonra şükür edib birlikdə süfrəyə oturmaq. Bizə yerli yemək olan Ugali ikram etdilər. Hərə-

*Bizim uşaqlarımız nə alırsan
al heç cür həyatından məmnun
olmaz, hər zaman çoxunu istəyər.
Burda isə plastik su qabından
avtomobil düzəldən, neylon
paketlərdən top hazırlayıb oynayan,
bir ağac budağına minərək
özünə velosiped və ya at düzəldən,
quru çörək tapa bilməyən afrikalı
uşaqlar var.*

mizə bir qaşığı gətirdilər. Onların əlləri ilə yedikləri bu sadə süfrədə plovu və ugalini birlikdə paylaşırdıq.

O anda könlümüzə İstanbul, Bakı keçdi. Maddi və mənəvi dəstəyi ilə hər zaman dayaq olan, əlləri və ürəkləri Tanzaniyaya qədər çatan qardaşlarımızı ürəkdən salamladıq. Onların bu könül süfrəsində bizimlə olduğunu hiss edirdik.

Sonra yeməyi hazırlayan aşbaz xanımlara təşəkkür edib ayrıldıq. Allah xidmət edən qardaşlarımızdan razı olsun. İnşallah yetişdirdikləri mənəvi dəyərlərə sahib olan gənclik Tanzaniya üçün xeyirli, öz axirətləri üçün isə sədəqəyi cariyə olar.

Safina Müəllim Məktəbindən ayrılıb qaldığımız mehmanxanaya gələrkən küçədəki uşaqların ayaqlarının çılpacaq, paltarlarının da çox köhnə olduğunu ürək ağrısı ilə gördük. Amma buna baxmayaraq, bizim yanımıza qaçaraq təbəssümlə öz dillərində “Karibu, Karibu” deyərək salam vermələri bizləri xoşbəxt etdi. Yanımızda şokolad, konfet nə varsa hamısını ikram etdik. Üzlərindəki sevinc və təbəssümü görməyə dəyərdi. Bəli, qızılları yox idi, amma gözləri almaz kimi parlayırdı. Öz dillərində “Ahsansada, ahsansada” deyərək ayrıldılar. Könül dili ilə təşəkkür etdiklərini anlamışdıq.

Bizim uşaqlarımız isə nə alırsan al heç cür həyatından məmnun olmaz, hər zaman çoxunu istəyər. Televiziya reklamalarında gördüyü yeni ləzzətləri dadmaq üçün ağlayan uşaqlar, onların hər istədiyini almaq üçün pərvanə olan ana atalar var. Burda isə plastik su qabından avtomobil düzəldən, neylon paketlərdən top hazırlayıb oynayan, bir ağac budağına minərək özünə velosiped və ya at düzəldən, quru çörək tapa bilməyən afrikalı uşaqlar var.

Yalnız bir-iki dollarlıq dərmanı tapa bilmədiyi üçün ölən uşaqlar illərcə istismar edilən, ac qalan, Allahdan başqa yarıdım edənləri olmayan insanlar var.

İkinci gün ziyarət etdiyimiz Hüdayi Salehə Qız Quran Kursu yatılı xidmətədən nümunəvi bir təhsil təşkilatıdır. Ümumiyyətlə, bu kursa lisey və universitet məzunları qəbul edilir. Burada Qurani-Kərim, təcvid, İslam tarixi başda olmaqla bir çox dərs tədris edilir. Türk, ingilis və ərəb dillərinə çox maraq var. Burada da bizim kurslarımızdakı kimi nizam-intizam, güləruz münasibət və qardaşlıq eynidir. Buradakı qardaşlarımızdan 17-si İstanbula təhsil almağa getmək üçün hazırlanır. Bir il əvvəl 14 qızımız getmişdi. Burada azərbaycanlı müəllim Xanım

bacımızın olması bizləri çox məmnun etdi.

Üçüncü gün isə Azərbaycandan gələn qonaqların da iştirak etdiyi bir su quyusunun açılış proqramında iştirak etdik. Su, Afrika insanı üçün çox dəyərlidir. Suyun qiymətini ən yaxşı, hər gün başlarındakı su vedrəsini ən az bir neçə kilometr uzaqdan daşıyan Afrikalı xanımlar bilərlər, deyə düşünürük. Su quyusunun başına toplanmış yüzrlə qadın, uşaq bizləri ilahilərlə qarşıladılar. Uşaqların əllərində Azərbaycan, Türkiyə və Tanzaniya bayraqları vardı. Söhbət edilib, dualar oxundu. Sonra su quyusunun açılışı oldu. Quyu üçün hazırlanan ad lövhəsinin üzərində: "Azərbaycandan Allahın bir kasıb qulu" yazısı çox təsirli oldu...

Yetimxana ziyarətimiz isə bizi ən çox duyğulandıran yerlərdən biri oldu. Qardaşlarımızın söylədiyinə görə bu yetimxana, Afrikada olan minlərlə yetimxanadan biri idi. Burada üç yaşından on beş yaşına qədər olan yüzdən çox yetim uşaq var. Üç-dörd yaşındakı bir yetim qız uşağına, bir az ondan böyük on-on bir yaşlarındakı bir başqa yetim qızcığazın analıq etməyə çalışması, bizləri çox duyğulandırdı. Bura daha əvvəllər pal-

*Bu gün xüsusilə texniki
imkanların artması, bizləri
dünyanın o biri ucundakı din
qardaşlarımızla belə qonşu etdi.
Bütün İslam coğrafiyasındakı
məzlum, döyüşən, biçərə
qardaşlarımızı düşünmək, onların
dərd ortağı olmaq, hamımızın
vicdan borcudur*

çıq içində imiş. Bir Azərbaycanlı xeyirsevərin yetimxananın həyətinə daş döşətməsindən sonra palçıqdan xilas olmuşlar. Başqa sözlə, burada hər kəs Azərbaycanı çox yaxşı tanıyır. Burada da uşaqların hamısı ətrafımıza toplaşdı. Biz də yanımızdakı hədiyyələrdən ikram etdik. Yetimxananın məsulu Həlimə xanımın bizlərə söylədiyi: “Uşaqlar hədiyyələri sevirilər. Amma ən çox onlar başlarının oxşanmasından, saçlarının daranmasından, onlarla danışılmasından xoşbəxt olurlar” sözləri gözümüzü yaşartdı.

Həzrət Cəfər Təyyar vasitəsi ilə İslam, Hicaz torpaqları xaricində ilk dəfə Afrikada intişar etmişdi. Peyğəmbər (s.ə.s.)in dostlarına sahib çıxan Afrikalı Nəcəsinin yaşadığı ərazini görmək, oxuduğu azanlarla ilk müsəlmanları ibadətə dəvət edən, bütün işgəncələrə baxmayaraq, müsəlmanlığını qoruyan Bilal Həbəşinin, əsrlər sonra da olsa nəvələrini görmək, onlarla birlikdə olmaq, bizlərə yeni-yeni qardaşlıq üfüqləri açdı. Bu vəsilə ilə bir daha oralardakı xidmətlərə maddi və mənəvi dəstəklərini əsirgəməyən insanlarımıza təşəkkür edirəm. Bundan başqa adlarını burada tək-tək saymaqda çətinlik çəkəcəyim bu müqəddəs karvanın yolçularına dünya və axirət səadəti diləyirəm.

Bir Xatirə

Tanzaniyada bizi çox təsirləndirən bir qız tələbənin yaşadıkları oldu:

Zühura Y. Ntalage 16 yaşındadır, həkim olmaq istəyir. Tanzaniyanın qərbində, paytaxtdan 700 km uzaqlıqda olan Mvanza şəhərində aylıq 37 dollar gəliri olan bir ailənin 4-cü qız uşağıdır. Orta məktəb imtahanlarından aldığı bal onu həkim edə bilər, amma məktəbə gedəcək pulu yoxdur. Əmisindən aldığı 20 dollar ilə 5 gündəlik qatar səfərinin ardından Tanzaniyanın paytaxtı Darüssəlamə gəlmiş və qatar stansiyasından 15 km uzaqda olan Safina Müəllim Məktəbinə gedərək fərdi müraciətini etmişdir. Aldığı yüksək bal səbəbi ilə müsahibəsiz və imtahansız qeyd haqqı qazanan Zühura, əlində qalan son 3 dollar ilə məktəbə yaxın bir yetimxananın vəzifəlilərini razı salaraq, bir həftə yalnız su və çörək yeyərək məktəbin açılmasını gözləmişdir. Üç həftədir məktəbimizdə təhsil alan Zühura, oxuması üçün arasında 5 dollar qoyulmuş, daha əvvəl Svahili dilinə çevrilmiş olan “Məsnəvi dərgahından əsintilər” adlı kitabı bitirdikdən sonra, pulu kitabın arasında unutduğumuzu düşünərək qaytarmaq istədi. Onu hədiyyə məqsədilə qoyduğumuzu söyləsək də, pulu qəbul etməyən Zühura özünün üç pay yeməyi və yatacaq yeri olduğunu ifadə edərək, özü kimi yola çıxıb yolda qalanların haqqı olan bu pulu ala bilməyəcəyini söylədi. Və əlavə etdi ki, oxuduğum bu kitab verdiyinizdən daha böyük bir hədiyyədir. Zühura bizlərə **“Onlar iffətlərindən kömək qəbul etməzlər”** ayəsinin canlı təfsiri oldu. Bu gün əlində hər cür imkanı olan, lakin kifayət qədər qədrini bilməyən biz müsəlmanlara qənaətkarlıq dərsi vermişdi. İnsanlıq adına təşəkkürlər, Zühura!

Möminlərin Arasına Saçılan Zəhər: Qeybət

Qeybət, bir müsəlmanın digər bir müsəlman qardaşının arxasından danışaraq, eşidəcəyi zaman kədərlənəcəyi və ya utanacağı bir qüsurundan bəhs etməsidir. Allah Təala, insanogluna elə böyük bir şərəf bəxş etmişdir ki, onun qüsurlarının deyilməsini ağır bir günah olaraq elan etmişdir. Bu keyfiyyət, rəhməti qəzəbinə qalib olan Rəbbimizin, günahkar və qüsurlu olan bir qulunu da qoruyub himayə etdiyini göstərir.

Bununla yanaşı, qeybətin günah sayılma səbəbi, yalnız Cənabı Haqqın “günahkar bir qulunun belə haqqını mühafizə edib ona sahib çıxma” arzusundan ibarət deyil. Bunun bir səbəbi də, qeybətin, cəmiyyət həyatının möhtac olduğu sülh və sakitlik ilə qardaşlıq duyğularını zədələyici bir rol oynamasıdır.

Həqiqətən, qeybət, İslam qardaşlığını

pozan, cəmiyyət nizamını alt-üst edən, birlik və bərabərlik ruhunu öldürərək ürəklərə kin və hüsümət saçan böyük günahlardan biridir. Belə olmaqla yanaşı bir çox kimsə, cahilanə bir düşüncə ilə, söylədiyinin gerçək olmasıyla özünü sakitləşdirir. Halbuki qeybət, əsasən gerçək olan bir qüsurun deyilməsidir. Gerçək olmayanı söyləmək isə böhtandır. Bunu düşünməyərək, bir adamın, sözlərinin doğru olmasıyla təsəlli tapması və səhv yolda davam edib getməsi, nə böyük bir qəflətdir!

Qeybət, çox həssas və geniş bir mövzudur. Bir qardaşımızın fiziki quruluşu, əxlaqı, malı, uşaqları, qohumu, əşyası, oturması, qalxması, danışması, vərdişləri və s. xüsusiyyətləri onun xoşlanmayacağı şəkildə şifahi və ya yazılı olaraq dilə gətirmək, mimika və ya qaş-göz, əl-qol hərəkətləriylə izah etmək, təqlidini etmək

qeybət sayılır. Yəni müsəlmanın hər hansı bir nöqsanını bir başqasına nəql edən hər söz və hərəkət qeybətdir.

Qeybətdə təxribatçılıq məqsədinin olması şərt deyil. Məqsədsiz və boş yerə edilən danışma və hərəkətlər də qeybət günahına batmaq üçün kafidir.

Qeybət edən adam, ayıblayıb kiçik gördüyü kimsənin işlədiyi günahdan özünün uzaq olduğunu düşünər. Yəni o günahı işləmədiyi üçün özünü qeybət etdiyi adamdan üstün görər. Lakin unut-mamaq lazımdır ki:

“Müsəlman qardaşını xor görməsi, insana şər olaraq yetər”. (Müslim, Birr 32)

Bundan başqa təcrübəylə sabit olan bir həqiqətdir ki, bir şəxsi ayıb və qüsurları səbəbiylə qınayanlar, çox keçmədən eyni səhvləri işləyər.

Yəni qeybətin təməlində qürur, kibir, həsəd, kin kimi bir çox pis xüsusiyyət var.

Qeybət, möminlərin arasını pozan və sui-zənnə səbəb olan bir zəhərdir.

Qeybət, insanın ağzını, ürəyini və könül dünyasını çirklədən çirkin bir günahdır. Həzrəti Aişə validəmiz belə deyir:

“Nə qərībədir ki, insan müsəlman qardaşı üçün sərf etdiyi çirkin sözdən ötəri deyil də, yediyi halal loğmadan ötəri ağzını yuyar!” (Əhməd min Hənbəl, əz-Zühəd, Beyrut 1398, I, 59).

Cənabı Haqq, mühüm bir qul haqqı olan qeybətdən şiddətlə çəkindirərək belə buyurur:

“Ey iman edənlər! Zənnin çoxundan qaçının. Çünki zənnin bir qismi günahdır. Bir-birinizin qüsurlarını araşdırmayın. Biriniz, digərinizin qeybətini etməsin (arxasından çəkişdirməsin). Biriniz, ölmüş qardaşının ətinə yeməkdən xoşlanarmı? Bundan iyrəndiniz. O

halda Allahdan qorxun. Şübhəsiz, Allah, tövbələri çox qəbul edəndir; çox mərhəmətlidir”. (əl-Hücurat, 12)

Cənabı Haqq, qısa bir cümlə ilə çox geniş mənalara ifadə etmiş, insanları qeybət günahından həm əqlən, həm də hissən uzaqlaşmağa çağırırmışdır. İnsanları qiyabında tənqid etməyin; insanlıq baxımından, əqli, vicdani olaraq, fitrən və dinən tənqid edilmiş və zərərli bir xüsusiyyət olduğunu, ürəkləri ürpərdən bir təsvirlə ortaya qoymuşdur. Ayəyikərimədə qeybətin; “ölmüş qardaşının ətinə yemək” şəklində təsvir edilməsi bu günahın nə qədər ağır olduğunu göstərir. Bir insanın əti, diriylən də murdar və haramdır. Ölmüş qardaşının iylənmiş ətinə, üstəlik bir də sevərək yeyə bilmək, nə qədər dəhşətlidir.

Allah Təala, qeybət etməyi qadağan etdiyi kimi onu dinləməyi də qadağan etmişdir. Çünki qeybəti sükut ilə dinləmək də zəhnən onda iştirak etməyi ifadə edir. Bir yerdə qeybət edildiyi eşidilsə, orada şərəfinə dil uzadılan müsəlmanı müdafiə etmək və qeybətə mane olmaq lazımdır. Allah Rəsulu (s.ə.s.) belə davranan möminlərə böyük mükafatlar vəd edir. Hədisi-şərifdə belə buyurulur:

“Kim bir mömini, bir münafiqə (qey-

Qafil insanlara şirin bir musiqi kimi gələn qeybət, həqiqətdə həm dünya, həm də axirət həyatını bərbad edən mənəvi bir xəstəlikdir. Dünyada qeybət, hörmət və qardaşlıq duyğularının yanında, birlik və köməkləşməyi də ortadan qaldırır. Axirətdə isə bir çox xeyir və savabın qazanılmasına səbəb olmaqla yanaşı, ağır bir günah yükünü də özü ilə gətirər.

bətciyə) qarşı himayə etsə, Allah da onun üçün, qiyamət günü, ətini cəhənnəm atəşindən qoruyacaq bir mələk göndərər. Kim də müslümana təhqir olunmasını diləyərək bir böhtan desə, Allah onu, qiyamət günü, cəhənnəm körpülərindən birinin üstündə, söylədiyinin günahından təmizlənilib çıxana qədər həbs edər". (Əbu Davud, Ədəb, 36/4883)

Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) bizləri qeybətdən çəkindirərək belə buyurmuşdur:

"Ey diliylə iman edib də ürəklərinə iman tam olaraq yerləşməyən kəslər! Müsəlmanların qeybətini etməyin, qüsurlarını da araşdırmayın! Kim müsəlmanların qüsurlarını araşdırsa Allah da onun qüsurlarını araşdırar. Allah kimin qüsurlarını araşdırsa, onu evinin ortasında belə olsa alçaltdır". (Əbu Davud, Ədəb, 35; Tirmizi, Birr, 85)

"Qeybətlə məşğul olan kimsə, günaha girdiyi kimi öz ayıb və qüsurlunu görüb düzəltməkdən də məhrum qalar. Beləcə, hər yöndən zərərli çıxar. Digər tərəfdən insanlar, dəhşətli qiyamət günündə, özlərinin də çox ehtiyacı olmasına baxmayaraq, savablarını, dünyada qeybət və dedi-qodusunu etdikləri kəslərə verəcəklər. Əgər borclarını qarşılayacaq qədər savabları

qalmamışsa, dedi-qodusunu etdikləri kəslərin günahları ilə yüklənəcəklər". (Buxari, Məzalim 10, Rikak 48; Müslim, Birr 59)

Buna görə Həsən Bəsri Həzrətləri:

"Əgər mütləq dedi-qodu edəcəksənsə, ana-atanın dedi-qodusunu et! Axirətdə heç olmasa savabın onlara getmiş olar və onların günahı ilə yüklənərsən!" buyurmuşdur.

Digər tərəfdən bir mömin, kimsəni qeybət etməməklə öz haqqında deyilən sözlərə dözüb onları bağışlaya bilsə, böyük bir fəzilət nümunəsi sərgiləmiş olar. (Əbu Davud, Ədəb, 36/488.). Çünki yetkinliyin ən aşkar göstəricisi, dedi-qodu və böhtana dözümdür.

Nəhayət, qeybət mühüm bir qul haqqı, insanı axirətdə iflasa sürüyən böyük bir günahdır. İnsanlar söhbət edərkən hiss etmədən qeybət bataqlığına düşərlər. Çox vaxt günah işlədiklərini belə düşünmədən, "Doğruları danışırıq" deyə ovunurlar. Qeybətin ən təhlükəli tərəfi də, bax elə burasıdır. Qafil insanlara şirin bir musiqi kimi gələn qeybət, həqiqətdə həm dünya, həm də axirət həyatını bərbad edən mənəvi bir xəstəlikdir. Dünyada qeybət, hörmət və qardaşlıq duyğularının yanında, birlik və köməkləşməyi də ortadan qaldırır. Axirətdə isə bir çox xeyir və savabın qazanılmasına səbəb olmaqla yanaşı, ağır bir günah yükünü də özü ilə gətirir. Buna baxmayaraq, təəssüf ki, bir çox insan, bu günaha asanlıqla düşür, hətta onu vərdisi halına gətirir. Bu səbəblə qeybət barəsində son dərəcə həssas və diqqətli olmalıyıq.

Bu yazı Osman Nuri Topbaşın əsərləri əsasında tərtib olunmuşdur.

Zənnə və Gümana aldanmayaq

Ey iman gətirənlər! Çox zənnə-gümana qapılmaqdan çəkinin. Şübhəsiz ki, zənnin bəzisi (heç bir əsası olmayan zənn) günahdır. (Bir-birinizin eybini, sirrini) arayıb axtarmayın, bir-birinizin qeybətini qırmayın! Sizdən biriniz ölmüş qardaşının ətinə yeməyə razı olarmı?! Bu sizdə ikrah hissi oyadar (qeybət də belədir). Allahdan qorxun. Həqiqətən, Allah tövbələri qəbul edəndir, rəhmlidir! (Hücurat, 12)

Bu gün yaradılmışlar içərisində ən şərəfli olan insanın getdikcə ziyana uğraması və böyük günah sahibinə çevrilməsi kimi çoxlu sayda üzücü hadisələrin şahidi olmaqdayıq. Məmləkətimizdə ən çox narahatedici məqamlardan biri də insanlarımızın çoxunun qeybətə və heç bir əsası, dəlili olmayan söhbətlərə aludə olması vərdisidir. İncə hissələrindən məhrum olan adamın mənəvi dünyası puç olar. Beləsinin də danışdığı sözün məsuliyyətini də dərk edə biləcək qədər gücə malik olması mümkünsüzdür. Heç bir sübuta və dəlilə söykənmədən zənnə və gümana aldanaraq axirətini bu dünyaya dəyişən insanın bu dünyada mənəviyyəti zədəli, axirət həyatı isə iztirablı olar. Məhz buna görə də kimlərsə haqqına təcavüz edərək, yalan və böhtan söyləmiş şəxsin tövbə etməsi olduqca vacibdir. Uca varlıq nuru Hz. Məhəmməd (s.ə.s.)in *"Allah dərgahında sevimli qullar əxlaqı gözəl olanlardır"* mübarək kəlamı qiyamətə qədər keçərlidir. Nəfsin məğlubiyyəti mənəvi iradənin və imanın gücünə bağlıdır. Yoxsa illərlə edilən ibadət qiyamət günündə heç bir dəyəri və əvəzi olmayacaqdır.

Qiyamət günü bir nəfəri Allahın hüzuruna gətirəcəklər və əməl dəftərini ona verəcəklər. Yaxşı əməllərini əməl dəftərində görməyəndə "Allahım, bu mənim əməl dəftərim deyil, etdiyim ibadətləri orada görmürəm" deyəcək. Ona buyurulacaq: "Sənin Allahın səhv etməz və unutmaz! İnsanların qeybətini etdiyin üçün əməllərin silinmiş oldu".

Uca Allah-Təala bütün iman sahiblərini belə zahiri gözəl, bətinə isə çirkin olan əməllərdən mühafizə

etsin. Tarixdə sevilən Allah dostlarının qarşısına çıxan gözlənilməz şəhər və böhtan hadisələrə göstərdikləri səbir, iradə, təmkin və ağılla, tədbirli davranışla verdikləri cavab bu gün də bizlərə ən gözəl nümunədir.

Rəvayət olunduğuna görə böyük sufilərdən Mövlanə Xəlid Bağdadi bir gün Bağdaddan Şamə səfər edir. Şamda ikən onun atına iki nəfərin gözü düşür. Onlar "bu şəxs oğrudur, bizim atımızı oğurlamışdır"-deyə qaziya şikayət edirlər. Xəlid Bağdadi həzrətləri isə belə cavab verir: "Mən bu atı öz tövləmdən çıxardım və minib gəldim. Məncə, bu iki şəxs müsəlmandır və əsla yalan danışmazlar. Allah-Təala hər şeyə qadirdir. Bunların atını mənim tövləmə qoymuş ola bilər. Mən də bu atı minib gəldiyim üçün bu insanların haqqını tapdım sayılıram. Cəzası nə qədərdisə ödəməyə hazıram".

Eşitdikləri cavabı gözləmədikləri üçün heyərlənən bu iki nəfər Xəlid Bağdadinin böyük mənəviyyət sahibi olduğunu başa düşür və "bu at bizim deyil, yalan deyirdik" söyləyərək üzr istəyib tövbə edirlər.

Bu hadisə ulu şəxsiyyət, dahi mənəviyyət sahibi olan Xəlid Bağdadinin haqqa və ədalətə boyun əyərək, yalançının tövbə etməsinə ibarətəmiz, xeyirli vəsilə əməlidir.

Hər insanın müqəddəs vəzifəsi yaxşı işlərə dəvət, pis işlərdən çəkəndirməkdir. Uca Rəbbimiz məmləkətimizin və millətimizin gözəlləşməsi naminə hər birimizə ilahi təslimiyyət, iman dolu təqva nəsib etsin.

Amin!

MƏHƏRRƏM AYI

Müqəddəs kitabımız Qurani-Kərimdə buyurulur:

“Həqiqətən, Allah yanında ayların sayı göyləri və yeri yaratdığı gündən bəri Allahın Kitabında on ikidir. Onların dördü (rəcəb, zülqədə, zülhiccə və məhərrəm) haram aylardır”. (ət-Tövbə, 36) Hicri təqvimə əsasən ilin başlanğıcı məhərrəm ayından hesablanır.

Məhərrəm ayı İslam dinində üç böyük hadisə ilə yadda qalmışdır:

1. Oruc,
2. Qeyd etdiyimiz kimi hicri təqvimin başlanğıc olması,
3. Həzrət Hüseyn (ə.s.) və övladlarının Kərbəlada şəhid edilməsi.

Məhərrəm ayında tutulan oruc tarixi cəhətdən əhəmiyyət daşıyır. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.) Mədinəyə hicrət etdikdən sonra, məhərrəm ayının 10-cu günü burada yaşayan yəhudilərin oruc tutduqlarını öyrəndi. Bunun nə orucu olduğunu soruşduqda yəhudilər belə cavab verdilər:

“Bu gün Allahın Musanı düşmənlərdən xilas etdiyi, Fironu dənizdə həlak etdiyi gündür. Hz. Musa (ə.s.) bu gün şükür orucu tutmuşdur”. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.) də onlara:

“Biz Musanın sünnəsini yaşatmaq üçün ona sizdən daha yaxınıq”,- dedi. Həmin hadisədən sonra Allah Rəsulu (s.ə.s.) və müsəlmanlar həmin günü oruc tutdular. Həmin il Ramazan orucu hələ fərz qılınmamışdı. Lakin sonrakı il Ramazan orucu fərz edildikdən sonra müsəlmanların oruc ayı Ramazan oldu. Aşura günü tutulan oruca bağlı isə Pey-

ğəmbər (s.ə.s.) hər kəsi sərbəst buraxdı. İstəyən tutdu, istəməyən tutmadı. Beləliklə də, aşura orucu müstəhəb oruc sayıldı.

Alim səhabələrdən olan İbn Abbasın rəvayət etdiyi bir hədisdə yəhudilərə bənzəməmək üçün aşura günü tutulan oruca bir gün əvvəlki, bir gün də sonrakı gün əlavə edildi. Bununla da məhərrəm ayının doqquzu, onu və on biri oruc tutmaq sünnə oldu. Tirmizidə qeyd olunan bir hədisi-şərifdə Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.) belə buyurmuşdur: *“Aşura günü tutulan orucun Allah qatında o gündən əvvəlki ilin günahlarına kəffarə olacağına ümid edirəm”*. Bu hədisin izahında İmam Qəzzali belə deyir: *“Məhərrəm ayı hicri ilin başlanğıcıdır. Yeni gələn ili oruc kimi xeyirli bir işlə başlamaq daha gözəl olar. Bərəkəti də davamlı olar”*.

Məhərrəm ayının hicri təqvimin başlanğıcı sayılması Həzrət Ömər (r.a.) xəlifəlik illərinə təsadüf edir. Onun bu ayı hicri ilin başlanğıcı təyin etməsindən bu günə kimi bir çox müsəlman dövlətlərdə həmin ay hicri ilin başlanğıcı kimi qəbul edilir.

Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s.)in ifadəsi ilə *“Şəhrullahil-Muhərrəm – Allahın ayı Məhərrəm”* olaraq tanınan bu ay ilahi bərəkət və feyzin artdığı bir aydır. Peyğəmbərlər tarixində də məhərrəm ayı mühüm yerə sahibdir:

- Allah Hz. Musaya (ə.s.) aşura günündə möcüzə ehsan etmiş, dənizi yararaq Firon və ordusunu suya qorq etmişdir.

- Hz. Nuh (ə.s.)-in gəmisi aşura günü Cudi dağında quruya çıxmışdır.

- Hz. Yunus (ə.s.) balığın qarnından aşura günü xilas olmuşdur.

- Hz. Adəm (ə.s.)-in tövbəsi aşura günü qəbul edilmişdir.

- Hz. Yusif (ə.s.) qardaşları tərəfindən atıldığı quyudan aşura günü çıxarılmışdır.

- Hz. İsa (ə.s.) dünyaya həmin gün gəlmiş və yenə həmin gün göyə yüksəldil-

Alim səhabələrdən olan İbn Abbasın (r.a.) rəvayət etdiyi bir hədisdə yəhudilərə bənzəməmək üçün aşura günü tutulan oruca bir gün əvvəlki, bir gün də sonrakı gün əlavə edildi. Bununla da məhərrəm ayının doqquzu, onu və on biri oruc tutmaq sünnə oldu.

mişdir.

- Hz. Davud (ə.s.)-in tövbəsi o gün qəbul edilmişdir.

- Hz. İbrahim (ə.s.)-in oğlu Hz. İsmayıl (ə.s.) o gün doğulmuşdur.

- Hz. Yaqub (ə.s.)-in oğlu Yusifin həsrətinə görə tökdüyü göz yaşlarından tutulan gözləri o gün açılmışdır.

- Hz. Əyyub (ə.s.) həmin gün şəfa tapmışdır.

Bəzi təfsir alimlərindən rəvayət edilənlərə görə Qurani-Kərimdə aşura gününə işarə edən ayə belədir: **“And olsun on gecəyə”** (əl-Fəcr, 2)

Aşura günü eyni zamanda Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.)in çox sevdiyi nəvəsi, Cənnət Gənclərinin Rəhbəri İmam Hüseyinin (ə.s.) şəhid olduğu bir gündür. Peyğəmbər nəvələrinin amansızlıqla və əzab-əziyyətlə şəhid edilməsi hər bir müsəlmanın qəlbində dərin yaralar açmışdır. Lakin bu o demək deyil ki, hər il həmin günü ağlamaqla, özümüzü döyməklə keçirməliyik. O günü Həzrət Hüseyinə (ə.s.) yaraşacaq şəkildə yad etməyin ən gözəl yolu Peyğəmbər (s.ə.s.)in ciyərparasının ümmətə örnək olan davranışlarını oxuyub öyrənmək və təbliğ etməkdir. 20% torpaqlarımızın işğal altında olduğu bir dövrdə İmam Hüseyinin (ə.s.) cəsarəti, haqq uğrunda canından keçməsi, ədaləti bərqərar etmək naminə böyük fədakarlıq göstərməsi hər birimizi zəfərə ruhlandırmalıdır.

Qadın probleminin meydana gəlməsinin tarixi-2

Yaxın Şərqi qədim sivilizasiyalarında qadın həm cismani, həm də mənəvi mənada əsarət altında idi. Qədim Misir tarixində iz qoymuş az saylı qadınlar olub. Onlardan biri e.ə. III minillikdə yaşayan Misir çariçəsi Merietnit Şimali və Cənubi Misirin birləşdirilməsi kimi mühüm siyasi aksiyanı həyata keçirməyə cəhd etmişdir. Bu nümunə hələ də qədimdə də qadının cəmiyyətdə, siyasi-ictimai mühitdə olmasını əks etdirir.

Misir mifologiyasına görə qadınlar nəinki əkinçiliyin, bütövlükdə mədəniyyətin formalaşmasının əsasında durmuşdular. Qeyd edilən regionda misirlilər şumerlərlə yanaşı qədim mədəniyyətə malik olan xalq idi. Şəşat ilahəsi guya insanlara saymağı və yazmağı öyrətdi. Onu, məhz bu xidmətinə görə kitablar və fərmanların xanımı, zamanın hesabdarı adlandırırdılar. Dünyanı qoruyan və geniş nur saçan göyün

gümbəzi-qadın ilahəsi kimi qavranılırdı. Misir qanunlarına görə, qadınlar və kişilər əslində bərabər idilər, bununla belə, qadınlara verilən azadlıqlar əslində formal xarakter daşıyırdı.

Qədim Babilistanda kişi və qadın münasibətlərinin xüsusiyyətləri Hammurapi (e.ə. XVIII əsr) qanunlarında açıq şəkildə ifadə olunur. Qadın şəxsiz-şəriksiz kişiyyətə itaət etməli idi. Hammurapi qanunları hər bir mənada qadını hüquqlarından məhrum edirdi. O, müqavilə bağlaya, pul ilə bağlı olan işləri apara və imza çəkə bilməzdi. Bütün bu işləri o, yalnız qəyyumunun vasitəçiliyi ilə apara bilərdi. Qadın əslində öz ailəsində qul idi. Əri onu işçi kimi istismar edirdi: qadını başqasına verib qoşqu heyvanı və yaxud torpağı becərən bir alət kimi istifadə etmək olardı.

Qadınlar məhkəmədə nə iddiaçı, nə də şahid kimi çıxış edə bilməzdilər. Hətta, əri

ruhi xəstə və yaxud zorakılığa meyilli olsa belə, qadının boşanma haqqı yox idi. O, heç bir mirasa varis ola bilməzdi, vəfat etmiş atası və yaxud ərinin mülkiyyəti oğulların adına keçirdi. Dul qadın yalnız onların mərhəmətli olmasına ümid bağlayırdı.

Babilistanda qadının sosial statusu (vəziyyəti) kişinin statusundan aşağı olsa da, qadınlar işlə təmin olunurdular. Babilistanda hər öz arvadına xəyanəti bağışlayıb həyatına qəsd etmirdi, Misirdə isə qadın xəyanət etdiyi zaman tutulurdusa, and içməklə adını təmizə çıxarırdı. Misirdə qadın ərindən boşana bilərdi. Bu, Babilistanda və Qədim İrəyada mümkün deyildi. Qeyd edək ki, Avropada XIX əsrə qədər əksər hallarda boşanma mümkün olmamışdı.

Yaxın Şərqdə üç min il əvvəl əmələ gəlmiş ailə-nikah münasibətlərinin modeli nəinki Avropada, eyni zamanda, Asiya, Afrika, Şimali və Cənubi Amerikada (müxtəlif variantlarda, vaxtından və yerindən asılı olaraq) XIX əsrin ortalarına qədər olduğu kimi qalırdı.

Çinlilər XX əsrə qədər öz həyatlarını daosizmə uyğun qurmuş və konfutsiçiliyi cəmiyyətin və dövlətin tələblərinə uyğunlaşmış bir sistem kimi qəbul etmişdilər. Konfutsiçiliyə görə dövlətin əsas ünsürlərindən biri möhkəm dayaqlı, ləyaqətli ailə idi. Burada qadının vəziyyəti kişiyyə nisbətən, daha aşağı səviyyədə idi və bundan əlavə, onunla iş görmək çətin idi. Qadınları, "əcdadların" tələbatına xidmət göstərən, dünyaya oğlanları gətirmək üçün bioloji alət hesab edirdilər.

Şərq nikah institutu ilə Qərbin nikah institutu arasında fərqlər olmasına baxmayaraq, Çin kişiləri təsdiq edə bilirdilər ki, onların müasir yəhudilərlə, yunan və romalılarla ləyaqətli arvad təsəvvürü bəzəndə oxşarlığı çox idi. Konfutsiçilik qaydaları hər yerdə və həmişə ciddi gözlənilmirdi. Bu qaydalar müasir adama nə qədər süni görünsə də, onlar evdarlıq, davranış və saray həyatı qaydalarının mə-

cəlləsini yaratdılar. Bu məcəlləyə görə, hətta ən alçaq məşuqə elə hörmətə qaldırılırdı ki, belə münasibətə, hətta Qərbin təkarvədlı cəmiyyətlərində belə çox az-az rast gəlmək olardı. Hətta cəmiyyətdə ən yüksək səviyyədə dayanan qadına qarşı da belə hörmət yox idi. Həqiqətdə isə konfutsiçiliyə əsaslanan dövlət ilk baxışdan göründüyü kimi, arvadlara, məşuqələrə və dul qadınlara (belə qadınları "yalnız ölümü gözləyənlər" adlandırırlar) o qədər də zülm vermirdi.

Hind tarixində IV-V əsrləri "qızıl əsr" adlandırırlar. Həmin dövrdə iqtisadi inkişaf nəticəsində ticarət kastası var-dövlətə, qədir-qiymətə çatmışdı. Ticarət kastasının qızları isə hər hansı digər cəmiyyətdə, onların müasirlərinə nisbətən o dövrdə daha böyük imkanlara malik idilər. Onlar hər yerdə olduğu kimi atasından, ərindən, oğlundan asılı ola bilirdilər.

O dövrdə, hər yerdə olduğu kimi, Qədim Hindistanda da kişi ailənin başçısı sayılırdı və burada qadın onunla heç bir rəqabət apara bilməzdi. Lakin bir sıra gözə dəyən fərqlər də var idi. "Genişləndirilmiş ailə" və ya "birləşdirilmiş ailə" ideyaları tarixi nöqteyi-nəzərindən yeni deyildi. Bütün dünyada uzun əsrlər boyu evlənmiş oğullar öz arvadlarını ata evinə gətirirdilər və bu ev genişlənərək və ya sanki birləşdirilərək gənc ailəni qəbul edirdi.

Göründüyü kimi, "birləşmiş ailənin" təhlükəsi onun qısa müddətdə olduqca çox genişlənməsi idi. Lakin bu təhlükə müqəddəs qanunla tənzimlənirdi. Hindistanda, demək olar ki, patriarxal yəhudi ailələrinə oxşar ailələr yox idi. Hind cəmiyyətində sosial istismara baxmayaraq, ana və arvad, təəccüblü olsa da, hakimiyyət və hörmət qazana bilmişdilər.

Yeniyyətə arvad, özündən yaşca çox böyük olan ərindən intellektual, fiziki və emosional cəhətdən asılı idi. Ona görə də dini mətnlərdə deyildiyi kimi, qadın ərinə, özündən qat-qat yüksək bir məxluq kimi baxırdı.

Həmrəy olaq!

31

Dekabr

Dünya

Azərbaycanlılarının

Həmrəyliyi Günü Azər-

baycan millətinin birlik şüarının simvolik günüdür. Bu bayram ayrı-ayrı ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılarla əlaqələr qurmaq, onlar arasında birlik və həmrəylik yaratmaq işində mühüm rol oynayır. Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik gününün qeyd edilməsi bütün dünya azərbaycanlıları tərəfindən artıq bir zərurətə və mənəvi ehtiyaca çevrilmişdir. Xalqımız, dünyanın müxtəlif ölkələrində məskunlaşmış soydaşlarımız hər il dekabrın 31-də Milli Həmrəylik gününü qeyd edir. Qədim tarixə malik xalqımız bu əlamətdar bayramı uzun illərdən bəri yaranmış, qorunub saxlanılmış ənənələrinə, mədəniyyətinə, tarixi köklərinə xas olan xoş amallarla, duyğularla keçirir. Bu bayram ildən-ilə daha geniş vüsət alır, ürəklərində vətən eşqi, milli-mənəvi birlik hissləri bəsləyən hər bir soydaşımız tərəfindən güclü dəstək alır. İlk dəfə 22 il əvvəl həmrəylik və birlik arzuları ilə dillərə gətirilən və rəsmiləşdirilən bu bayram ürəklərdə uzun illərdən bəri qorunan azadlıq və birlik hisslərinin təzahürüdür.

Uzun bir dövr Vətəndə yaşayan azərbaycanlılar başqa ölkələrdə məskunlaşmış

həmvətənliləri ilə görüşmək, əlaqələr yaratmaq imkanından məhrum olublar. Sovet dövlətinin qadağaları qardaşın qardaşla görüşməsinə imkan vermirdi. Sovet rejiminin zəifləməyə başladığı 1980-ci illərin sonlarında Azərbaycan xalqı öz həmvətənliləri ilə əlaqələr yaratmaq üçün səylərini artırdı.

SSRİ-nin son günləri, Azərbaycan millətinin, Arazın hər iki sahilində sərhəd yürüyüşü, dəmir tikanlı məftilləri qırması, özünü suya vurub öz doğma qardaş bacısına qovuşmaları iki totalitar dövlətin ciddi təzyiqlərinə baxmayaraq, o taylı – bu taylı millətin həftələrlə Araz qırağında gecə-gündüz birləşmək şüarı, azərbaycanlıların bir millət olduğunu dünya çapında bir daha canlandırırdı. Həmrəylik günü bu birləşmək istəyinin simvolik nişanıdır.

Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Gününün əsası 1989-cu il dekabrın axırlarında Naxçıvanda sərhədlərin (SSRİ-İran sərhədləri) dağılması zamanı qoyuldu. Şimali və Cənubi Azərbaycan arasındakı sərhəd dirəkləri dağıdıldı. Bu

vaxt İstanbulda türk dilli xalqların konfransı keçirilirdi. Konfransda dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyinə qeyd olunmasına qərar verildi.

Biz də Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü ərəfəsində milli məna-fələrimizin qorunması, müstəqil dövlətimizin tərəqqisi və beynəlxalq nüfuzunun artırılması nəminə sıx birləşərək daha səmərəli fəaliyyət göstərməliyik.

Həmrəy olmaq eyni olmaq demək deyil. Həmrəy olmaq vətənimiz üçün, dövlətimiz üçün birgə çalışmaqdır. Əgər bu dövlətin vətəndaşsızsa, bu dövlətin varlığı, əzəməti, ucalığı üçün həmrəy olaq. İnkişaf, tərəqqi və dövlətimizin gələcəyi üçün birgə çalışaq.

31 dekabr Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi günü münasibətilə dünyanın bütün yerlərində yaşayan soydaşlarımızı təbrik edir, onlara hər bir sahədə uğur, 2014-cü ildə isə böyük Qarabağ münaqişəsinin həllinə nail olmağı arzulayırıq. Dünyanın müxtəlif guşələrində yaşayan milyonlarla soydaşımızın arzularının, istəklərinin gerçəkləşməsinə diləyirik. Hər zaman həmrəy olmağı arzulayırıq! Hamınıza bol-bol uğurlar, yeni-yeni nailiyyətlər, sağlamlıq, xoşbəxtlik arzulayırıq! Allah sizləri qorusun! Sonda yazımı bu gözəl misralarla tamamlayıram.

Ey insanlar, gəlin verək əl-ələ,
Yaşanan günləri verməyək yelə.
Ömrümüz bənzəsin çiçəyə-gülə,
Hər zaman mehriban və həmrəy olaq.

İlin bir günü yox, hər gün, hər saat,
Qəlbində insana saf sevgi yarat.
Kini, qüruru, həsədi qopar, at,
Hər zaman mehriban və həmrəy olaq.

Qabil Ədalət

Azadlıq

Azadlıq nə sözdür, nə də ki, istək,
Ondan doya-doya götürəsən sən;
Onu qazanmaq üçün həyatda gərək,
Minlərlə övladı itirəsən sən.

Yaşasan hür yaşa, imkanın varsa,
Bu söz atalardan bir məsləhətdir:
“Qırx gün əsarətdə yaşamaqdansa,
Bir gün azad həyat daha gözəldir”.

Azadlıq nemətdir, verib Yaradan,
Bu nemət daş-qaya dəyişilərmə?
Bağını çox sevən bir qoca bağban,
Güllərin yerinə tikan əkərmə?

Çox gözəl deyibdir atalarımız,
Azadlıq insanın ömür payıdır,
Azadlıq uğrunda axan qanımız,
Azad vətənimin güc qaynağıdır.

Vətən torpağının hər qarışı can,
Bizləri yaşadan can olacaqdır,
Bizlər qoruduqca Can Azərbaycan,
Həmişə, həmişə yaşayacaqdır.

Eldar Əsgəroğlu

Millət dindən ayrı deyil

Bu gün Azərbaycan öz sivilizasiyalı inkişafı üçün dünyəvi dövlət quruculuğu yolunu seçmişdir. Bu hər şeydən əvvəl, Azərbaycanda dövlətin dindən ayrı olduğunu nəzərdə tutur. Lakin vətəndaş, bütövlükdə isə millət dindən ayrı deyildir. Müstəqil Azərbaycanın tutduğu bu yol millətin özünü dərinədən dərk etməsini tələb edir, milli özünüdərk isə öz növbəsində millətin ictimai fikrinə, fəlsəfəsinə, adət-ənənələrinə müraciət edilməsini labüd edir, çünki burada bir tərəfdən milli substansiyanın özünüdərk, təcrübəsi, digər tərəfdən isə mövcud hadisənin güclü və aydın mənəvi təzahürləri cəm olmuşdur.

Cəmiyyətdə insanları öz ətrafında birləşdirmək qüdrətində olan ikinci qüvvə - dini islamçılıq ideyasıdır. Doğrudur, sovet dövrü ateist təbliğatının təsiri altında azərbaycanlıların bir neçə nəslinin öz dini ənənələri haqqında real bilik və təsəvvürləri xeyli zəifləmişdir, yəni Azərbaycan müsəlmanlarının böyük bir qismi müsəlmanlıqlarını əsasən məişət səviyyəsində qoruyub saxlamışlar, Quranı-Kərimi, şəriəti, hədisi, fiqhı kifayət qədər bilmirlər, onların İslam ilahiyyətinin əsasları, Allaha ibadətə dair hökmlər haqqında məlumatları səthidir. Lakin bütövlükdə İslam və dini-mənəvi dəyərlər barədə

təsəvvürlər ictimai şüurda əlahiddə yer tutur.

Müxtəlif mənbələrdən qidalandıqlarına görə, həmçinin ictimai şüurun və sosial psixologiyanın ayrı-ayrı sahələrinə yönəlmiş olduqları üçün milli ideya ilə dini ideyanın birləşməsi hələ yalnız nəzəri problem statusundadır. Siyasi nəzəriyyə və siyasət səviyyəsində də bu ideyalar bir-birini istisna edir. Azərbaycanın nümunəsində respublikanın prezidenti Heydər Əliyev 1997-ci il avqustun 4-də Çikaqoda Amerikadakı Azərbaycan mədəniyyət cəmiyyətinin nümayəndələri ilə görüşündə söylədiyi nitqdə bu məsələni belə açıqlamışdır: “Ölkədə demokratik, dünyəvi cəmiyyət yaradırıq. Biz İslam dininə mənsubuq. Amma dinin ölkəmizdə hakim olmasına yol verə bilmərik”. Bu konseptual fikirdə dinə dünyəvi dövlətçilik mövqeyindən münasibət bildirilirdi. Konstitusiyaya əsasən, Azərbaycanda dövlət dindən ayrılır. Lakin intellektual-ruhi və ideoloji komplekslər kimi milli ideya ilə dini ideya labüd olaraq üst-üstə düşür, çarpazlaşırlar. Çoxmillətli və çox konfessiyalı bir dövlət kimi Azərbaycanda həmin ideyaların xalqın ümumi mənafeyi naminə yaxınlığı, müəyyən hədudlar daxilində əməkdaşlığı və bir-birindən qarşılıqlı, səmərəli surətdə faydalanması mümkün və labüddür.

Hər şeydən əvvəl, müstəqillik şəraitində dini dəyərlərə şüurlu varislik münasibəti təbliğ edilməlidir. Bu zaman əsas meyar kimi islami dəyərlərin sosial-mənəvi potensialı açıqlanmalıdır. Şüurlu varislik münasibəti yüksək mədəniyyət səviyyəsinin olması şərtləndirir. Yüksək mədəniyyət səviyyəsinə malik olmadan mədəni irsə, dini dəyərlərə, mənəvi mentalitetə münasibət məsələsinin özünün belə qoyulması mənasını itirir. Xalqın tarixi yaddaşı mədəniyyətin və mənəviyyətin mühüm şərtidir. Bütün bunları siyasi uzaqgörənliklə hiss edən Heydər Əliyev demokratik, dünyəvi, hüquqi dövlət quruculuğu prosesində İslamın, İslam dini dəyərlərinin saxlanılmasında heç bir ziddiyyət görmür, əksinə qarşılıqlı münasibətlərin mövcudluğunu qeyd edir və deyirdi: “Burada ziddiyyət yoxdur... Dinimizin bizə tövsiyə etdiyi və qoyduğu bütün adət-ənənələrdən səmərəli surətdə, həyatımızı daha da inkişaf etdirmək üçün istifadə etməliyik”.

Heydər Əliyevin irəli sürdüyü vəzifələr hər şeydən əvvəl adamlarımızda milli-dini mədəni köklərə, əxlaq, ailə və birgə yaşayış ənənələrinə bağlılığın və hörmətin tərbiyə edilməsini nəzərdə tuturdu. Bu işdə İslam və onun dəyərləri mühüm təsirli vasitə ola bilər, çünki bu din hər şeydən əvvəl öz ardıcılarının mənəvi tərbiyəsi ilə maraqlanır. İslam insanları yaxşılıq etməyə, pislikdən çəkinməyə, halallığa, haramdan uzaq olmağa çağırır. Quranın təqdir etdiyi insani keyfiyyətlər arasında təvazökarlıq, etibarlılıq, əmanətə sədaqət, düzlük, başqalarına yardıma hazırlıq xüsusi yer tutur. Qurana görə müsəlmanlar bir olmalı, aralarında təfriqə salınmasına imkan verməməli, nəsillər arasında mənəvi-ruhi varisliyi qoruyub saxlamalıdırlar. Əlbəttə, bu keyfiyyətlər birdən-birə əmələ gəlmir, Allaha, Onun Peyğəmbərinə və Kitabına imandan doğur, ixlaskar ibadət sayəsində təşəkkül tapır. Və bu gün təəssüf və narahatlıq doğuran hal ondan ibarətdir ki, bizdə

Heydər Əliyev demokratik, dünyəvi, hüquqi dövlət quruculuğu prosesində İslamın, İslam dini dəyərlərinin saxlanılmasında heç bir ziddiyyət görmür, əksinə qarşılıqlı münasibətlərin mövcudluğunu qeyd edir və deyirdi: “Burada ziddiyyət yoxdur... Dinimizin bizə tövsiyə etdiyi və qoyduğu bütün adət-ənənələrdən səmərəli surətdə, həyatımızı daha da inkişaf etdirmək üçün istifadə etməliyik”.

ideoloji iş sahəsində və kütləvi informasiya vasitələrində çalışanların çoxu hələ də bizim hansı mədəni irsə, hansı dini-əxlaqi dəyərlərə sahib olduğumuzu kifayət qədər dolğun şəkildə təsəvvür etmir, bilmirlər ki, tarix bizə nə qədər kamil bir irs etibar etmişdir.

Bir daha qeyd etmək istərdik ki, qloballaşma və kütləvi informasiya vasitələrinin indiki imkanları Azərbaycan əhəlisinin islami ideyalardan ciddi surətdə təsirlənməsinə imkan yaratmışdır. Əlbəttə, milli mədəniyyətə məhəbbət, onun qaynaqlarına qayıdış, mənəvi dəyərlərdən bəhrələnmək istəyi bilavasitə dini amillərin bərpası ilə bağlıdır. Tarixinin böyük bir hissəsi İslamla bağlı olan, elmi, poeziyası, fəlsəfəsi, incəsənəti bu dinə etiqad edən bir xalqın öz tarixi yaddaşını bərpa etmək həsrəti ilə İslama maraq göstərməsi təbii haldır və yalnız təqdir edilə bilər. Azərbaycan kütləvi informasiya vasitələrinin bu aspektdə ən vacib işi və başlıca vəzifəsi əhəlinin dini heyiyyət faktorunu nəzərə almaq, ona elmi və psixoloji mövqedən yanaşmaq, radikal münasibətlərdən qəti şəkildə uzaq olmaqdır. Bu, nəinki Azərbaycanın dini mühiti üçün, həm də formalaşmaqda olan yeni dünya nizamında dövlətimizin beynəlxalq mövqeyi üçün olduqca vacib və əhəmiyyətlidir.

DİLDƏKİ XƏNCƏR: QEYBƏT

Insandakı bütün xislət və istedadlar bir yönü ilə nemət, başqa bir yönü ilə afət ola biləcək xüsusiyyətdədir. Bunlar insanın yetişmə səviyyəsinə görə təzahür edir. Yəni Allah Təala bütün qabiliyyət və imkanları bizə sanki müsbət və ya mənfi, hər iki şəkildə də işlənə biləcək bir “xam mal” olaraq vermişdir. Həmçinin insan oğluna lütf edilən hər bir nemət ayrı bir məsuliyyət yükləyir. Məsuliyyətin dərəcəsi nemətlər nisbətindədir. Belə bir vəziyyətdə insana düşən sahib olduğu bütün qabiliyyət və imkanları ən doğru surətdə və yerli-yerində işlədərək məharətini göstərmək və onları nemət mahiyyətində dəyərləndirə bilməkdir. Əks təqdirdə başını afət və müsibətlərdən qurtara bilməz.

Bu baxımdan dilin hansı şəkildə və

necə bir vəzifə görəcəyi, yəni bir nemət, yoxsa bir afət olacağı xüsusu daha çox qəlbin səviyyəsinə bağlıdır. Çünki dilimiz qəlbimizi və hissiyyatımızı əks etdirir. Bir atalar sözündə, “Küpdə nə varsa, çölə də o sızır” deyilmişdir. Ona görə qəlbin vəziyyətinə görə şəkillənən xeyir və şər in ən dəhşətlisi olan Allaha yaxınlaşmaq və ya Ondən uzaqlaşmaq xüsusunda dildən təzahür edən əməllərin böyük bir yeri vardır. Yəni dil tərifi də, təhqirdə də ən təsirli vasitədir.

İmanın qəlblə təsdiqi ilə bərabər bir də dil ilə söyləmə şərtinə bağlı olduğuna diqqət etsək, dilin nə qədər böyük bir nemət olduğu ortaya çıxar. Əks istiqamətdə istifadəsi də nə qədər böyük bir afət və xüsrana dönə biləcəyini göstərməkdədir. Həqiqətən də, insan oğlunun başına gələn böyük müsibətlərin çoxu, əslində, dil nemətinin yanlış istifadə olunmasından qaynaqlanmışdır. Hədisi-şərifdə buyrulur:

“*Bəla ağızdan çıxan sözə bağlıdır!*” (Suyuti əl-Camius-Sağır, I, 110)

Xülasə, dil tərbiyəsi insan həyatında ən mühüm tərbiyələrdən biridir. Çünki afət halında zəhər qusan bir dili yaxşı yolda istifadə etmək istəsəniz belə o, yenə zərər vericidir. Fəqət nemət halındakı bir dil, hər zaman feyz və bərəkət qaynağıdır. Bu həqiqəti atalarımız:

“*Şirin dil ilanı yuvasından çıxarar*” deyərək nə gözəl bildirir.

Bu haqda ayeyi-kərimədə də buyrulur:

“İnsanları hikmətlə (Quranla, tutarlı dəlillərlə), gözəl öyüd-nəsihət (moizə) ilə Rəbbinin yoluna (islama) dəvət et” (ən-Nəhl, 125).

Bu üsulla Haqq dostları da, xüsusilə Allah yoluna dəvət və təbliğ zamanı dilin necə istifadə ediləcəyi xüsusunda:

“Aman ilanların zəhərli dili ilə danışma!” deyərək xəbərdarlıq etmişdilər.

Başqa cəhətdən “qılinc yarası sağalar, ancaq dil yarası sağalmaz!” ifadəsi ilə də dildəki afətə diqqət çəkilmiş və onun tərbiyəsinə son dərəcə diqqət göstərilməsinin əhəmiyyətinə işarə edilmişdir. Ona görə də dilin afətlərini yaxşı bilməli və onlara qarşı lazımlı tədbirlər almalıyıq. Bu tədbirlərin ən mühümü yerində edilən sükutdur.

Dilin afətləri içərisində ilk növbədə diqqət etməyimiz lazım olan xüsus, şübhəsiz ki, “qeybət”dir. Çünki qeybət dildəki ən zəhərli xəncərdir.

“Qeybət nədir?” sualının cavabını Peyğəmbərimiz (s.ə.s.)in dilindən dinləyək:

Əbu Hüreyrə (r.a.)ın rəvayətinə görə Peyğəmbərimiz əshabından soruşduqda:

– “Bilirsinizmi qeybət nədir?”

Əshabi-kiram:

– “Allah və Rəsulu daha yaxşı bilir!” dedilər.

Bunun üzərinə Allah Rəsulu (s.ə.s.):

– “Qeybət, müsəlman qardaşının xoşlanmadığı şeyləri arxasından danışmağındır” buyurdu.

Deyildi ki:

– “Ya Rəsulallah! Arxasından danışılan o pis şey əgər qardaşımda varsa...”

Həzrət Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) belə buyurdu:

– “Danışdığın şey onda varsa qeybət etmiş olarsan; əgər yoxdursa, ona iftira və böhtan atmış olarsan!..” (Müslim, Birr, 70; Əbu Davud, Ədəb, 40/4874)

Bu hədisi-şərifə baxdığımızda insanların hər növ qüsurlarından danışmağın qeybət hökmündə olduğunu anlarıq. Lakin bəzi hallar vardır ki, insanların əskik və

qüsurlarını söyləmək lazımdır. Məsələn, evlənmək istəyən və nikah üçün namizəd gördüyü bir şəxsi araşdırana və ya ticarət ortaqlığı məqsədi ilə məlumat almaq istəyən bir şəxsə qeybət olar qorxusu ilə bilinən doğruları söyləməmək, cəmiyyət həyatı yönündən nəticədə daha böyük fəlakətlərə səbəb olmaqdadır. Ona görə də cəmiyyətin mənəfəti şəxsin hörmətindən öndə gəlir. Zərərli bir insanın qüsurlarını açıq çıxarmaq surətilə digər insanları ondan qorumaq da vicdani və insani bir zərurətdir. Bu həqiqətlər isə yalnız əlaqədar şəxslərə açıqlana bilər. İnsanların məhrəm hallarını açıq çıxarmaq və ya əlaqədar olmayan şəxslərə danışmaq haramdır.

Hücurat surəsindəki ayeyi-kərimələrdə möminlərin bir-birlərinə qarşı diqqət edəcəkləri ədəb və əxlaqə təmas edilərkən bu xüsusda dilin mühafizə və tərbiyəsinin əhəmiyyətinə də işarə edilmişdir:

“Ey iman gətirənlər! Bir qövüm digərini lağa qoymasın. Ola bilsin ki, onlar (lağa qoyulanlar) o birilərindən (lağa qoyanlardan Allah yanında) daha yaxşı olsunlar. Qadınlar da bir-birinə (rişxənd eləməsinlər). Bəlkə, onlar (rişxənd olunanlar) o birilərindən (rişxənd edənlərdən) daha yaxşıdırlar. Bir-birinizə tənə etməyin (ayıb tutmayın) və bir-birinizi pis ləqəblərlə (ey kafir, ey fasiq, ey münafiq və s.) çağırmayın. İman gətirdikdən sonra fasiq adını qazanmaq

Dil tərbiyəsi insan həyatında ən mühüm tərbiyələrdən biridir. Çünki afət halında zəhər qusan bir dili yaxşı yolda istifadə etmək istəsəniz belə o, yenə zərər vericidir. Fəqət nemət halındakı bir dil, hər zaman feyz və bərəkət qaynağıdır. Bu həqiqəti atalarımız:

“Şirin dil ilanı yuvasından çıxarar” deyərək nə gözəl bildirir.

necə də pisdir. Məhz tövbə etməyənlər zalımlardır! (Özlərinə zülm edənlərdir!)”

“Ey iman gətirənlər! Çox zənnə-gümana qapılmaqdan çəkinin. Şübhəsiz ki, zənnin bəzisi (heç bir əsası olmayan zənn) günahdır. (Bir-birinizin eyibini, sirrini) arayıb axtarmayın, bir-birinizin qeybətini qırmayın! Sizdən biriniz ölmüş qardaşının ətinə yeməyə razı olarmı?! Bu sizdə ikrah hissi oyadar (qeybət də belədir). Allahdan qorxun. Həqiqətən, Allah tövbələri qəbul edən-dir, rəhmlidir!” (əl-Hücurat, 11-12)

Qeybət edənlər, insanları namus və heysiyyətləri baxımından müzakirə edənlər bu ayeyi-kərimədə ölü bir mömin qardaşının ətinə yeyənlər şəklində təsvir və təmsil olunmuşdur.

Bu Qurani bənzətmədə çox incə və dərin xüsusiyyətlər vardır. Həqiqətən qeybət edilən kimsə yanımızda olmadığı üçün haqqında danışılanları eşitməz və özünü müdafiə edə bilməz. Bu baxımdan bir ölü, mömin olması etibarı ilə də bir din qardaşı

olaraq bildirilmişdir.

Fudayl bin İyad deyir ki:

“Qeybətin girdiyi yerdən qardaşlıq çıxar”.

Salman Fərisi (r.ə.) bir dəfə Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s.)in əshabından iki nəfərlə bərabər idi. Onların xidmətlərini görür və yeməklərindən yeyirdi. Bir gün insanlar yola çıxdığında Salman yuxuya dalmış və onlarla birlikdə gedə bilməmişdi. İki yoldaşı onu axtarıb tapa bilməyincə çadırlarını özləri quraraq gecələdilər və:

“–Salman bişmiş yeməyə və qurulmuş çadıra gəlməkdən başqa bir şey bacarmır” deyərək ondan danışdılar.

Salman gəldiyində də onu yemək istəmək üçün Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s.)in yanına göndərdilər. Salman əlində bir qabla Rəsulullah (s.ə.s.)in yanına gəldi:

– “Ey Allahın Elçisi, əgər sənin yanında yemək üçün bir şeylər varsa, yoldaşlarıma bir qədər verməyin üçün mənə sənənin yanına göndərdilər”,- dedi.

Allah Rəsulu (s.ə.s.):

– “Yoldaşların yeməyi nə edəcəklər, onlar yeməklərini yedilər” buyurdu. Salman qayıdaraq onlara Rəsulullah (s.ə.s.)in sözlərini xəbər verdi. Onlar da qalxıb Allah Rəsulunun yanına gəldilər və:

– “Səni haqq ilə göndərənə and olsun ki, buraya yerləşdiyimizdən bəri hər hansı bir yemək yemədik” dedilər. Rəsulullah (s.ə.s.):

– “Danışığlarınızla siz Salmanı (qeybət etdiyiniz üçün) yemək olaraq yediniz” buyurdu və bu hadisədən sonra: “...Sizdən biriniz ölmüş qardaşının ətinə yeməyə razı olarmı?..” (əl-Hücurat 12) ayeyi-kəriməsi nazil oldu.

Kamil bir müsəlmanın qeybət edənlərə qarşı davranışının necə olması hədisi-şərifdə belə bildirilir:

“Sizə yaxşılıq edənlərə qarşı yaxşılıq etmək, pislik edənlərə də pislik etmək üstünlük deyildir. Əsl üstünlük sizə pislik edənlərə qarşı eyni şəkildə qarşılıq verməyib yaxşılıq edə bilməkdir”. (Tirmizi, Birr, 63)

Kamilliyin ən bariz əlaməti dedi-qodu və iftiraya dözə bilməkdir. Çünki kamillikdə birinci pillə dedi-qodu və iftiraya qarşı sükunətlə cavab verməkdir.

İkinci pillə; belə bir dedi-qodu və iftira qarşılığında günahlarını qeybət edən yükləndiyi üçün sevinməkdir. Amma bu da bir nöqsanlıqdır.

Üçüncü pillə isə, qovuşacağı məğfirət və savablar səbəbilə öz adına sevinərkən, dedi-qodu və iftiraçının axirətdə düşər olacağı çətin vəziyyəti düşünərək üzülməkdir. Bu üzüntü halı sevincə qalib deyilsə, kamillikdə yenə də əskiklik var deməkdir.

Həzrət Mövlana cahil və nadan kimsələrin boş-boş danışmaları ilə həqiqətin qiymətindən heç bir şeyin əskilməyəcəyi xüsusunda:

“Köpəklərin ağzı dəyməklə dəniz kirlənmez!..” buyurmuşdur.

Qeybət və dedi-qodu insanın nəfsini inkişaf etdirən bir günahdır. Dedi-qodu edən insanlar ayıblayıb kiçik gördüyü insanların işlədiyi günahlardan özlərinin uzaq olduğunu zənn edirlər. Beləcə o günaha düşməmələri səbəbilə özlərini bu günahkarlardan üstün qəbul edirlər. Amma unutmamaq lazımdır ki, mömin qardaşını kiçik görmək, insana günah olaraq yetər. Və bu da təkrarlanan bir həqiqətdir ki, bir şəxsin ayıb və qüsurlarını qınayanlar çox keçmədən eyni xətalara işləməyə başlamadırlar. Necə ki, Peyğəmbərimiz (s.ə.s.):

“*Kim din qardaşını bir günahı səbəbilə ayıblayarsa, ölmədən əvvəl mütləq o günahı işləyər. Yəni qardaşını bir ayıbla qınayan o əməli işləmədən ölməz!*” (Camius-Sağir, c. II, s. 161) buyurmuşdur. Eyni xüsusda başqa bir hədisi-şərifdə də:

“*Kim bir din qardaşını günahı səbəbi ilə ayıblayarsa, o günahı işləmədən ölməz*” buyrulur. (Tirmizi, Qiyamət, 53/2505)

İnsanlar axirətdə bütün əməllərindən, yəni nail olduqları nemətlərdən, danış-

İlahi xoşbəxtliyə nail olmaq istəyənlər özlərinə qarşı edilən günahlara qarşı könül bağçalarından əvf rayihələri yayan kimsələrdir. Çünki əvf edərək özümüzün əfvinə vəsilə ola bilərik. Əvf etməyib, əksinə, insanların dedi-qodusunu edənlər isə, əslində, özlərini həlak etmiş olarlar.

dıqlarından, danışması lazım olan zamanlardakı susqunluqlarından, işlədiyi günahlardan və tərk etdiyi saleh əməllərindən hesaba çəkiləcəkdir. Bu çətin hesab günü gəlib çatmadan əvvəl hər kəs öz hesabatını etməlidir. Çünki “*Hesaba çəkilmədən əvvəl özünüzi hesaba çəkin*” (Tirmizi, Qiyamət, 25/2459) buyurulmuşdur. O böyük hesab gününü düşünərək əməl dəftərini halallaşma və istiğfar ilə təmizləməyə çalışmaq lazımdır.

Həzrət Mövlananın feyz dolu nəsihətlərinə təkrar qulaq asaq:

“Bu dünyanın dedi-qodusu toz kimidir. Qəlb güzgüsünü örtər. Sən ağlını başına al və bir zaman üçün susmaq xasiyyətini qazan”.

İlahi xoşbəxtliyə nail olmaq istəyənlər özlərinə qarşı edilən günahlara könül bağçalarından əvf rayihələri yayan kimsələrdir. Çünki əvf edərək özümüzün əfvinə vəsilə ola bilərik. Əvf etməyib, əksinə, insanların dedi-qodusunu edənlər isə, əslində, özlərini həlak etmiş olarlar.

Ya Rəbb!.. Qəlbimiz və dilimiz ilahi hikmət və sirləri əks etdirən güzgü olsun. Bütün məxluqatına qarşı şəfqət, mərhəmət, lütf, əvf, gözəllik və ehsanlar yayılsın!..

Bizi dünya həyatını ziyan edib axirət müflisi halına gələn qullarından etmə!..

Amin!..

QUYRUQ YAĞI SEVƏN UŞAQ

Qazaxıstanda olan qız kursunun yeməxanasında yemək yeyərkən 2-3 yaşlarındakı qız uşağı “ana may jiymin” (ana yağ yemək istəyirəm), ana quyruc (ana quyruc yağı) deyirdi. Mən də nə istəyir deyər soruşduqda anası: “quyruc yağını çox sevir, biz onun üçün soyuducuda saxlayırıq, indi yemək istəyir”-dedi. Mənim qabımda olan yarı yağlı kiçik ət parçasını kiçik qıza verincə uşaq sanki ən sevdiyi şokolada qovuşmuş kimi “ana quyrucuuuq, ana maaaay (yağ)” deyərək gözləri sevincdən parladı. Təbii ki, bu qabında əti yeməmək üçün çək-çevir edən, azca yağ ağzına dəysə dərhal zibilə atan uşaqlara sahib olan bir ana üçün maraqlı və xoş bir hal idi.

Eyni şəkildə kazaklar uşaq körpə ikən ağ tül kimi bir bezə bişmiş quyruc yağını uşağın əmzik kimi əmməsi üçün beşiyə bağlayarlarmış. İnsan ağı başında düşünəncə nələrdən emal edildiyi bilinməyən əmziclərdən, diş qasıma rezinlərdənsə, bu daha sağlamdır deyir (orqanik əmzik). Ümumiyyətlə, kazak uşaqları çevikdir, böyüdükcə zəif və cəld olurlar. Bu səbəbdən Hz. Osmanın (r.a.) gözəl bir uşaq gördüyündə alnına quru sürmə adəti buralarda məşhurdur. Topuş və gözəl uşaqların iki qaşının arasına qazan hisi sürülür ki, ilk andakı nəzər uşağa deyil bu qazan hisinə yönəlsin.

-Əbud Dərdə (r.a.) rəvayətinə görə: Rəsulullah əleyhissalatu vəssalam belə

buyurmuşdur: “Dünya və cənnət əhlinin yeməklərinin başı ətdir”.

Orta Asiyaya gələn və ya buralarda yaşayanlar, kazak xalqının da yeməklərinin başının ət olduğuna şahid olarlar. Əvvəllər köçəri həyat yaşayan kazaklar üçün ət və ət məhsulları həyat qaynağıdır. Qış aylarında Qazaxıstan soyuq iqlimə sahib olduğu üçün at əti, qoyun əti, quyruc yağı sağlam qalmalarını təmin edir. Kazaklar artıq köçəri həyat sürməsələr də at əti, qoyun əti, quyruc yağı kimi qidalar imtina edə bilməyəcəkləri qidalardandır. Kazaklarda at ətiylə əlaqədar atalar sözü vardır “at ətini yesən dişinə, yeməsən yuxuna girər”. Bir qrup kazak Türkiyəyə ziyarət zamanı türk ev sahibləri kazaklar əti sevər deyərək ikram üçün yağsız ətdən yeməklər hazırlamış. Kazaklar bunu görüncə, “bunun yağı haradadır?” deyərək, yağsız əti kazakların sevmədiyini dilə gətirmişlər.

Kazak qız şagirdləri Türkiyəyə təhsil almağa getdikləri zaman, türklərin qurban ətini kiçik parçalara bölüb aylarla saxlayaraq az-az bişirdiklərini görüb çox gülmüşlər. Qazaxıstanda qurban bayramında bir qoyun kəsilincə bayramın ən gec 3-cü gününə qalar, ya da qalmaz. Gələn qonaqlara əti ikram edərkən böyük parçalar halında olmazsa ayıb sayılır. Qonaq da “məni saymadı, kiçik-kiçik ət parçalarını mənə ikram etdi” deyər.

Xalqlarda dəyişməyən və ya ən gec dəyişən şeylərdən biri də yemək mədəniyyətidir. Yemək mədəniyyətlərinin dəyişməyə məruz qalan məkanları isə marketlər və alış-veriş mərkəzləridir. Bir qohumumuz universitetə daxil olmuşdu. Seçim edərkən bəzi şəhərləri araşdırırdı və ilk soruşduğu şey “görəsən, oranın

Xalqlarda dəyişməyən və ya ən gec dəyişən şeylərdən biri də yemək mədəniyyətidir. Yemək mədəniyyətlərinin dəyişməyə məruz qalan məkanları isə marketlər və alış-veriş mərkəzləridir. Sahibkarlar reklamlar vasitəsilə məhsullarını o qədər bəzəyərək satır ki, artıq iyrəniləcək şeylər nuşla, zövqlə yeyilir; yeyiləcək faydalı qidalar da xoşagəlməyən şəkildə təqdim olunur

mədəniyyəti, yeməkləri necədir?” yeri-nə, “orada alış-veriş mərkəzi varmı?” sualı oldu. Təəssüf ki, bu hadisə gənclərimizin kapitalizmin oynucağı olduğunu göstərən misallardan yalnız biridir.

Sahibkarlar reklamlar vasitəsilə məhsullarını o qədər bəzəyərək satır ki, artıq iyrəniləcək şeylər nuşla, zövqlə yeyilir; yeyiləcək faydalı qidalar da xoşagəlməyən şəkildə təqdim olunur. Yenə Qazaxıstanda bir qonaqlığa gətirdiyimiz zaman Özbək plovunun üzərinə, bizə verdikləri dəyəri göstərmək üçün böyük parçalar halında ətin yanına quyruc yağlarını yerləşdirmişdilər. Biz nə qədər təşəkkür edib plovdan və ətdən yesək də, yanımızdakı 3-4 yaşlarında iki kazak yoldaşların uşaqları yağları alıb nuşla yedilər. Bəlkə şokolad onlara o qədər ləzzət verməzdi.

Atalarımız “arıq ətdən yağlı tikə olmaz” demişlər. Ağzının dadını bilənlərə ət yağıyla ləzzətlidir. Evində orta Asiyadan gələn bir qonağı qarşılayanlara tövsiyəmiz, əti yağıyla birlikdə ikram etmələridir. Hətta yanında bir miqdar quyruc yağı olsa qonaqların könlünü qazanarlar.

İsayev Abdülhəmid

Balaca Abdülhəmidi ziyarət etdik

“Bizim ailə” olaraq bu yaxınlarda Abdülhəmid balanı ziyarət etdik. İsayev Abdülhəmid 2007-ci il 28 iyul tarixində doğulub. O, körpə yaşlarından bir sıra xəstəliklərlə mübarizə aparır. Hidrosefaliya xəstəliyindən əziyyət çəkən Abdülhəmidin soltərəfli yüngül iflic keçirməsi nəticəsində səhhətində ciddi problemlər yarandı. Hidrosefaliya (yunanca «hidro» - su, «sefalon» - baş deməkdir) zamanı beyinin mədəciklərinin ölçüləri artır. Bunun səbəbi beyində likvorun həcmının artmasıdır. Likvor beyinin mədəciklərində hazırlanan və beyinin normal fəaliyyəti üçün çox vacib olan xüsusi şəffaf suya oxşayan mayedir. Bu maye burada daim hazırlanır və daim geri sovrulur. Likvorun geri sovrulması prosesində müxtəlif səbəblərə görə pozulmalar baş verə bilər ki, nəticədə likvor beyinin mədəciklərində yığılmağa başlayır. Bunun nəticəsində isə uşaqda kəllə daxili təzyiq artır, başı durmadan böyüyür). Onun 6 yaşı olsa da yaşıdlarından xeyli geri qalır. Bir neçə il əvvəl xüsusi şuntlama metodu istifadə olunaraq – baş dərisinin altında silikon kateterlər yerləşdirilərək, onun vasitəsi ilə mayenin qarın boşluğuna ötürülməsi həyata keçirildi. Bundan sonra Abdülhəmidin səhhətində xeyli yaxşılaşma oldu. Bu yaxınlarda sərbəst gəzməyə başlayan Abdülhəmid artıq dostlarına qoşulmağa çalışır. Abdülhəmidin üç qardaşı daha var. Anası Aytən xanım bütün çətinliklərə meydan oxuyaraq övladlarını böyütmək üçün əlindən gələni edir. Oğlunun şəfa tapması üçün müalicələrini bütün sıxıntılarına baxmayaraq, həyata keçirir. Aytən xanım 4 övladı ilə birlikdə kiçik bir otaqda yaşayır. Onların maddi dəstəyə ehtiyacları var.

Sağlam üsulla arıqlamaq...

Məlumdur ki, çəkini azaltmaq üçün qəbul etdiyimizdən daha çox enerji (kalori) sərf etmək lazımdır. Amma arıqlamaq üçün çoxları nə lazım olduğunu bilmir. Kimisi yalnız ac qalmaq, ya da güclü idmanla məşğul olmaqla problemin öhdəsindən gələcəyini düşünür. Təbii ki, bəzən birdən-birə arıqlayandan sonra yarana biləcək problemləri nəzərə almırlar. Bu problemlərlə qarşılaşmamaq üçün idman və pəhrizdən eyni vaxtda istifadə etmək məsləhət görülür. Dünyada artıq çəkiddən və piylənmədən əziyyət çəkənlərin sayı artmaqdadır və buna növbəti faktorlar təsir edir: yüksək kalorili qidanın istehlakı, qidalanmanın səhv təşkili, hərəkətsiz həyat tərz, irsi təsir. Lakin biz genlərimizi dəyişə bilmiriksə, yaşadığımız həyat tərzini və yediyimiz qidaları dəyişə bilərik.

Bizim çəkimiz qida ilə aldığımız kalori miqdarından və bu miqdarın hansı hissəsinin gün ərzində yandığından, hansı hissəsinin isə bədənimizdə qaldığından asılıdır. Çəkimizin sabit qalması üçün qəbul etdiyimiz enerji (kalori) itirdiyimiz enerjiyə bərabər olmalıdır. Çəkini sağlam yolla azaltmaq üçün metod - "yandırılmamış" kalorilərin azaldılması, fiziki fəaliyyət və əsas qidalandırıcı maddələr (proteinlər, "faydalı" yağlar və karbohidratlar, vitamin, mineral və selülozanın lazımı payı) olan yaxşı balanslaşdırılmış rasionun tətbiqidir.

Çəkinin təbii yolla azaldılması üzrə bəzi məsləhətlər:

1. Yüksək piymiqdarı olan təmizlənmiş taxıl məhsullarının (ağ çörək, cilalanmış düyü,

makaron məmulatları), pizza və qamburqer kimi hazır qidanın, yağların (qızardılmış yeməklərdə, şirniyyat məmulatlarında və s.) istifadəsini azaldın.

2. Az kalorili və faydalı qida qəbul edin: tərəvəzlər, meyvələr, yulaf, qəhvəyi düyü, paxlalar (mərçi, lobya) və s.

3. Yediyiniz qidanın porsiyalarını azaldın.

4. Yemək qəbulunda böyük tənəffüslər etməyin. 4 saatdan artıq çəkən tənəffüs orqanizmin qəbul etdiyi kalorinin miqdarını artırır və qidamizin keyfiyyətini aşağı salır: biz daha yağlı, şirin yemək qəbul edirik.

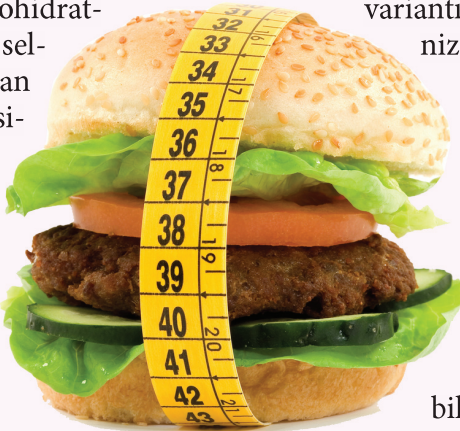
5. Mümkün qədər yavaş yeməyə çalışın. Bizim beynimizə 10-20 dəqiqə lazımdır ki, doymağımız barədə signal versin. Ona görə yavaş çeynəyin və çeynəyərkən bıçaqla çəngəli masanın üzərinə qoyun.

6. Müəyyən qidalanma qrafikinə riayət edin. Gün ərzində eyni vaxtda səhər, günorta və axşam yeməklərini yeyin.

7. Fəal olun! Maddələr mübadiləsinə yaxşılaşdırmaq və əzələləri möhkəmləndirmək üçün hər gün fiziki məşqlər edin, gəzin, üzün, velosiped sürün, tennis oynayın, uşaqlarla oynayın və ya digər bir variantı seçin. Əsas odur ki, etdiyiniz sizi qane etsin!

8. Əsəbləşməyin. Qəmin və əsəbi insanlar artıq yeməyə daha çox meyillidirlər.

9. Yuxunuzu alın! Gün ərzində ən azı 7 saat yatın. Yuxu qıtlığı aclıq hissi və iştahaya təsir edəcək hormonların ifrazına səbəb ola bilər.

İmam Hüseyin

İmam Hüseyin (r.a.), miladi təqvimə görə, 625-ci ildə Mədinədə doğulmuşdur. 10 oktyabr 680-ci ildə Kərbəladə şəhid edilmişdi. Hz.Əli (r.a.) və Hz.Fatimənin ikinci oğludur. Hicrətin dördüncü ili Şaban ayının üçüncü və ya beşinci günü Mədinədə dünyaya göz açıb. Ləqəbi Əbu Abdullahdır; ləqəbləri isə Raşid, Tayyib, Vefi, Ağillı, Mübarək, Sibti, Seyid və Seyyid-üş Şühədadır. İmam Hüseyin (r.a.), təxminən, yeddi il Rəsulullahın (s.ə.s.), otuz il Əmirəl-Möminin Əlinin (r.a.), on il də İmam Həsənin (r.a.) zamanında yaşamışdır.

İmam Hüseyin (r.a.), Hz. Məhəmmədin (s.ə.s.) nəvəsidir. Birinci imam Hz. Əlinin (r.a.) oğlu və eyni zamanda üçüncü imamdır. İmam Hüseyin (r.a.), həyatıyla, davranışlarıyla, cəsarətiylə yalnız İslam aləmində deyil, bütün insanlıq üçün görkəmli bir abidədir. İmam Hüseyinin (r.a.) yaşadığı dövrdə zalım Əməvi suverenliyi hökm sürürdü. Əməvi iqtidarını qurumlaşdıran Müaviyə, İmam Hüseyinin (r.a.) atası Hz. Əlini (r.a.) və böyük qardaşı ikinci İmam Həsəni (r.a.) öz iqtidarı üçün təhlükəli görmüş və onları şəhid etmişdir. Müaviyə öldü və yerinə təyin etdiyi oğlu - Yezid keçdi. Oğul Yezid də atasının qanlı iqtidarını qorumaq istəyirdi. Müaviyə, Hz.Peyğəmbərlə (s.ə.s.) illərlə döyüşmüş olan, Məkkəli müşriklərin öndəri olan bir ailədən idi. Hz.Peyğəmbərin (s.ə.s.) hicrətindən sonrakı dövrdə İslamiyyətin inkişafı ilə

birlikdə bu ailə artıq müsəlmanların təslim olmayacaqlarını görünə onlar da İslamiyyəti seçdilər. Halbuki məlumdur ki, bu və buna bənzər ailələrin məqsədi inkişaf edən İslamiyyətin dəyərlərinə sahib olmaq idi. Bunlar bu məqsədlə İslamiyyəti mənimsəyirdilər. Bu müşriklər günümüze qədər davam edəcək bir qarşıdurmanın toxumlarını o zaman müvəffəqiyyətlə əkdilər.

Və budur, İmam Hüseyin (r.a.). Ya atasının, ya babasının, ya da böyük qardaşının yolunda gedəcəkdi, yəni Haqq yolunu bütün çətinliklərə baxmayaraq, qoruyacaqdı, ya da müşriklərin nümayəndəsi Yezidə boyun əyib, beyət edəcəkdi.

Hz.Peyğəmbər (s.ə.s.) nəvələrini çox sevdi. Bir gün Cəbrayıl (ə.s.) dedi: *“Ey Allahın Elçisi, nəvələrini çox sevdiyinizi görürəm. Hz.Peyğəmbər (s.ə.s.) Cəbrayıl (ə.s.): “Əlbəttə ki, çox sevəram onlar həyatımın iki gözəl gülləridir”, - deyər cavab verdi. Cəbrayıl (ə.s.) Hüseyinə işarə edərək belə dedi: “Bil ki, ümmətin bu oğlunu öldürəcək”. Daha sonra qanadlarıyla uçaraq əlində bir az torpaqla geri döndü və Rəsulullahə: “Balan bu torpağın üzərində öldürüləcək” dedi. Hz. Məhəmməd (s.ə.s.) torpağın adını soruşduğunda Cəbrayıl (ə.s.) adının “Kərbəla” olduğunu söylədi”.*

Bir gün İmam Hüseyin (r.a.), Əməvi iqtidarının xalqı təzyiq və zülm altında inlətdiyi bu dövrdə Kufə şəhərindəki xalqdan bir dəvət aldı. Bu dəvətdə Kufəlilər

artıq Yezidin zülmündən bezdiklərini və özünü öndər (xəlifə) olaraq qəbul etdiklərini ifadə edirdilər. İmam Hüseyin (r.a.) insanları, əsas da Kufəlikləri yaxşı tanıyırdı. Və gedərsə başına nələr gələcəyini də bilirdi. Bütün bunlara baxmayaraq, İmam Hüseyin (r.a.) ailəsi və bir qrupla Kufə şəhərinə doğru yola çıxdı. İmam Hüseyin (r.a.) yola çıxdığını xəbər alar-almaz dərhal planlara başlayan Yezid, onu dayandırmaq və özünə beyət etdirmənin yollarını axtardı. Yezid beş min nəfərlik bir orduyla Kərbəla çölündə İmam Hüseyinə (r.a.) plan hazırladı. Ordunun komandirləri İmam Hüseyinə (r.a.) Yezidə beyət etdiyini bəyan etməsini istədilər. İmam Hüseyin (r.a.) Yezidə boyun əyməkdən və onun qanlı zülm iqtidarını tanımaqdan daha şəhid olmağı üstün tutdu. Bundan sonra döyüş başladı. Bir tərəfdə İslam Peyğəmbərinin nəvəsi, digər tərəfdə qanlı iqtidarın nümayəndələri. İmam Hüseyin (r.a.) əsgərləri 72 adam idi. Yezidin əs-

gərləri isə 5000. İmam Hüseyin (r.a.) və yoldaşları şərəfli bir şəkildə Yezidin əsgərlərinə qarşı müqavimət göstərdilər. Amma güc tarazlıqlarının qeyri-bərabər olduğu bu döyüşdə məğlub oldular. İmam Hüseyin (r.a.) aldığı onlarla qılınc və ox zərbəsi nəticəsində yaralandı. Və Yezidin komandirlərindən Şimr, İmam Hüseyin (r.a.) mübarək başını kəsərək bir nimçə içində Şamdakı sarayında Yezidə təqdim etdi. Daha sonra sevgili imamın başı Şam küçələrində gəzdirildi. İmam Hüseyin (r.a.) yalnız həyatıyla deyil, şahadətiylə bütün insanlığa bir mesaj vermişdir. İmam Hüseyin (r.a.) igidliyin, fədakarlığın, məzlum olmanın simvoludur. İmam Hüseyin (r.a.), verdiyi mesajda sonu nə olursa olsun, əsla, Yezidə, bu səbəbdən zalıma və onun zülmünə boyun əyməyəcəyini bütün dünyaya şahadətiylə sübut etmişdir. İnsanlıq var olduqca İmam Hüseyin (r.a.) da var olacaqdır.

Həzrət Hüseyin kəlamlarından

Alimin əlamətlərindən biri gözəl və seçkin söz söyləməkdir.

Allaha üsyan edərək bir şeyə çatmaq istəyən kəs umdugundan uzaqlaşaraq, qorxduğu şeyə yaxınlaşır.

Mən ölümü səadət zalımlarla yaşamağı isə zillət bilirəm.

Dost odur ki, səni pis əməllərdən çəkindirər.

Düşmənin səni bu işlərə təşviq edər.

Yaxşılıq qarşısında mükafat, günah qarşısında cəza görəcəyini bilən bir adam kimi əməl et.

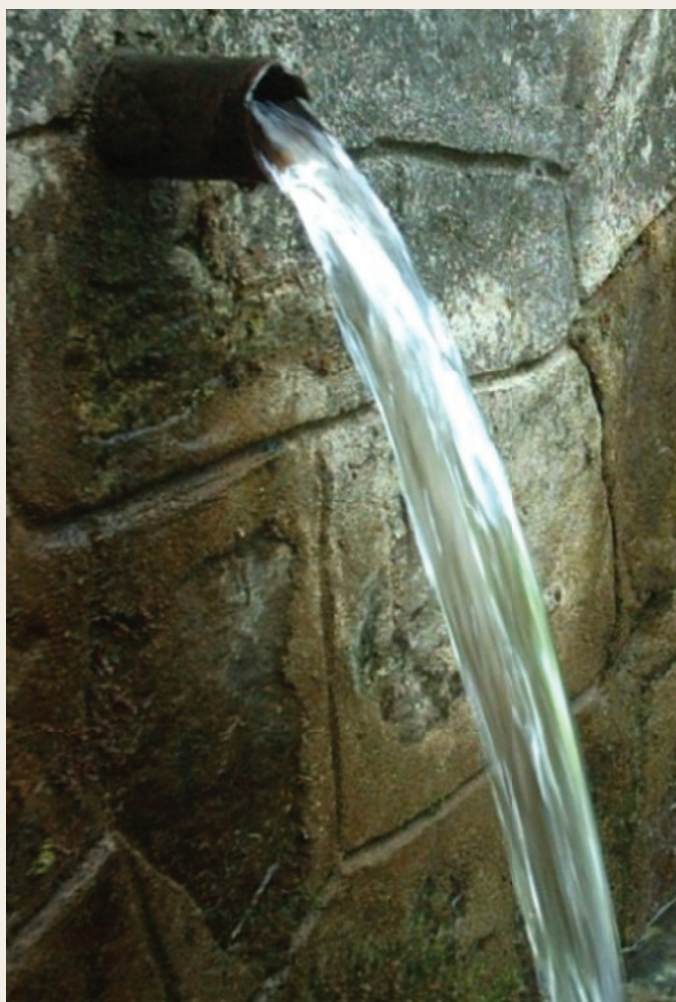
Qardaşlar dörd qismdir:

- sənə və özünə faydası olan
- sənə faydası olan
- sənə zərəri olan
- nə sənə, nə də özünə faydası olan

Salamın yetmiş savabı var. Altmış doqquzu salam verənin, biri isə salama alanındır.

Yaşamaq inanmaq və mübarizə etməkdir.

Bu bulaqdan su içmək haramdır!

Bu kiçik ibrətli hekayəni boş yerə yazmadıq. Bir-birimizə dəstək olub, qeydinə qalmalıyıq. Yıxılanı baltalayıb məhv etməkdənsə, əl uzadıb ayağa qalxmasına, dirçəlməsinə yardım etməliyik. Çünki bu xalqın övladları bir-birinə düşmən deyil, qardaşdırlar.

Vaxtilə Bursada bir müsəlman, bugünkü adı Ərəb Şükrü olan yerdə bulaq çəkdimiş və başına bu sözü yazdırmışdır: “Hər qula halal, müsəlmana haram!”

Paytaxt Bursada, təbii ki, Osmanlı əhalisi bir-birinə qarışır, bu necə fitnədir, deyə gedib qazıya şikayət edirlər. Adam tutulub qazının hüzuruna gətirilir. “Bu necə fitnədir, dini İslam, əhalisi müsəlman olan böyük dövlətdə sən qalx, xeyirdir, savabdır deyə bulaq çəkdir, amma suyunu müsəlmana qadağan et! Belə iş ola bilərmə, nədir səbəbi, ağlını itirdin?” - deyə qazı əsəbi halda soruşur. Adam: - “İcazə verin, səbəbi vardır, lakin isbat istər, dəlil şərtidir...” - dedikcə qazı hirsələnir:

- “Nə dəlili, nə isbatı? Sən fitnə çıxardın, müsəlman əhalinin dincliyini qaçırdın, qətlə vacibdir!” - deyir.

Amma bir tərəfdən də işin səbəbini öyrənmək istəyir:

- “Nədir səbəbi?” - deyə soruşur. Adam:

- “Bir tək Sultana deyərəm...” - deyə cavab verincə, ortalıq yenə qarışır. Söz Sultana gedib çatır, adam saraya aparılır. Padşah da hirsələnir, amma digər tərəfdən ona da adamın cavabı maraqlı gəlir:

- “De görək nə demək istəyirsən? Bu necə işdir ki, həm bulaq çəkdirirsən, həm də hər qula halal, müsəlmana haram yazırsan?” Adam, başını önə əyərək danışır:

- “Dəlilim vardır, lakin isbat istəyir”.

- "Birdən dəlilin dəqiq olmasa?"
 - "O zaman boynum, tükədən incədir, Sultanım!"
 - "Buyur!"
 - "Sultanım, hər hansı bir sinaqoqda təsadüfi bir xaxamı səbəbsiz, izahsız tutub, bir həftə saxlayın. Baxın nələr olacaq ..."

Adamın dediyi yerinə yetirilir. Başlarında yəhudilər olmaqla, bütün azlıqlar bir olmuş, «Nə olub, bu nə zülmüdür? Bizim din adamımıza biz zəmin dururuq, nə lazım olsa söyləyin edək, o günahsızdır ... Ətraf ölkələrdən belə elçilər gəlir, məktub üstünə məktub gətirirlər. Bir həftə sonra, adam:

- "Sultanım, artıq buraxmaq zamanıdır" - deyir. Xaxam buraxılır, azlıqların sevincinin həddi-hüdudu olmur. Bu səfər Sultana təşəkkürlər, hədiyyələr gəlir.

Adam:

- "Eyni işi hər hansı bir kilsədən bir keşiş üçün də etdirin, Sultanım" - deyir.

Eyni şəkildə bir keşiş tələsik həbsə alınır. Bu dəfə də eyni reaksiyalar artaraq davam edir. Həftəsi dolunca o da sərbəst buraxılır. Xoşbəxtlik və sevinc nümayişləri çoxalır, təşəkkürlər, şükranlar yağdırılır.

Sultan:

- "Bu qədərmi?" - deyir adama.
 - "Sultanım son bir iş qaldı, sonra icazənizlə hökm zamanıdır", - deyir.
 - "İndi nədir istəyin?"
 - "Sultanım, paytaxtımız Bursanın ən sevilən alimini alın minbərdən..."

"Adamın dediyini edirlər, Ulucami imamını Cümə xütbəsinin ortasında götürüb aparırlar. Bir Allahın qulu çıxıb, "Nə olub, siz nə edirsiniz? Heç olmasa

xütbəsi bitənə qədər gözləyərdiniz", kimi tək bir kəlam etmir. İmamın arxasından gələn, axtaran - soruşan olmur... Bir həftə keçir, «İmam hardadır?» - deyər, gələn - gedən olmur! Xalq halından məmnundur.

Dedi-qodu başlayır:

- "Biz də onu adam bilmiş, müəllim seçmişdik ..."

- "Kim bilir nə cinayət edib ki, həbs olunub!"

- "Vay vay! Təəssüf edirəm arxasında qıldığım namazlara ..."

- "Demə, demə ..."

Padşah, qazı və adam olub-bitənləri izləyir. Sonda padşah bulağı çəkdi-rəndən soruşur:

- "Nə olacaq indi? Adam:

- "Buraxmaq zamanıdır. Bir də müəllimdən üzr istəyib halallıq almaq lazımdır".

- "Haqlısan" - padşah deyir.

Deyilənin edilməsi üçün əmr buyurur.

Adam başını önə əyərək deyir:

- "Ey böyük Sultanım, siz deyin, xahiş edirəm, belə müsəlmanlara su halal edilərmimi?" Sultan acı təbəssüm edir:

- "Hava belə haramdır onlara, hava belə!" - deyir.

Bu kiçik ibrətli hekayəni boş yerə yazmadıq. Bir-birimizə dəstək olub, qeydinə qalmalıyıq. Yıxılanı baltalayıb məhv etməkdənsə, əl uzadıb ayağa qalxmasına, dirçəlməsinə yardım etməliyik. Çünki bu xalqın övladları bir-birinə düşmən deyil, qardaşdirlər.

Bizim qalaktikanın quruluşu necədir?

Ağ Yoldakı çoxlu sayda ulduzların bizim Qalaktika adlanan vahid bir ulduz sistemi təşkil etməsi fikri heç də asan əldə olunmamışdır. Səma cisimlərinin əsas səciyyəvi xüsusiyyətlərindən biri də onların birləşərək sistem əmələ gətirmələridir. Yer və onun təbii peyki olan Ay iki cisimdən ibarət bir sistem təşkil edirlər. Yupiter özünün 63 peyki, Saturn 40-a yaxın peyki ilə nisbətən daha çox cisimdən ibarət olan sistem əmələ gətirirlər. Günəş, səkkiz planet, onların peykləri komet və asteroidlərlə birlikdə Günəş sistemi əmələ gətirirlər.

Bizim Günəş kimi Qalaktikamıza təxminən 150-200 milyarda yaxın ulduz daxildir. Bütün bu sistem vahid bir kütlə mərkəzi ətrafında birləşərək bizim Qalaktikanı əmələ gətirir.

Onda sual doğur, başqa ulduzlar da birləşərək sistem əmələ gətirə bilərlərmi?

Qalaktikanın mərkəzi müstəvisindən uzaqlaşdıqca sayı sürətlə azalır. Qalaktikanın mərkəzindən ən uzaq məsafədə 1000 ps-də bir ulduz olur. Əgər qalaktikanın sərhəddi kimi ən uzaq hissədə 1000 ps³ –də bir ulduz olduğunu fərz etsək belə, yenə Qalaktikanın təsəvvür olunan forması dəyişməyəcəkdir və daha böyük ölçülərlə ifadə olunacaqdır. Qalaktikanın ölçüləri haqqında təsəvvür yaratmaq üçün aşağıdakı misal kifayətdir. Işıq şüası Qalaktikanın diametri boyunca bir başından o başına 100 000 işıq ilinə gedir. Bir işıq isə 300 000 km/san sürətlə hərəkət edən işığın bir ildə qət etdiyi məsafədir. Daha bir müqayisə, Işıq bizə Ayda 1,5 san, Günəşdən 8 dəq 15 san, ən yaxın ulduz olan Sentavranın alfasından

4,3 işıq ilinə, Qütb ulduzundan işıq bizə 45 işıq ilinə, şimal yarımkürəsinə ən yaxın qalaktika olan Andromeda

Dumanlığından isə 2,2 milyon işıq ilinə gəlib çatır. Ən uzaq qalaktikadan isə işıq bizə 13.73 mlrd. işıq ilinə gəlir. Göründüyü kimi, bizim Qalaktikada küllü miqdarda ulduz var, müxtəlif mülahizələrə əsaslanan hesablamalara görə onların sayı təxminən 150-200 milyard tərtibindədir. Bizim Qalaktikada məskunlaşan ulduzların sayı bizim planetin insanların sayından 30 dəfədən də çoxdur.

Bizim Qalaktikanın yaxın qonşuları Andromeda dumanlığı, Böyük və Kiçik Maqellan Buludlarıdır. Ancaq bu üç qalaktikanı adi gözlə görmək mümkünür. Andromeda dumanlığını şimal yarımkürəsində yaşayanlar Aysız gecədə adi gözlə diqqətlə baxsalar görə bilərlər. Bizim Qalaktika kimi spiral quruluşa malikdir. Böyük və Kiçik Maqellan Buludları isə cənub yarımkürəsində adi gözlə yaxşı görünürlər. Bu iki qalaktika düzgün olmayan quruluşa malikdirlər. Kainatda isə belə ulduz sistemlərinin, yəni qalaktikaların sayı təxminən hesablamalara görə 200 milyard tərtibindədir. Belə nəhəng sistemləri yaratmağa və qüsursuz idarə etməyə ancaq Allahın elmi və qüdrəti çatır. Sonsuz qüdrət və elm sahibi yalnız Allahdır.

“Yeddi (qat) göyü və bir o qədər də yeri yaradan Allahdır. Allahın hər şeyə qadir olduğunu, Allahın hər şeyi elm (öz əzəli elmi) ilə ehtiva etdiyini biləsiniz deyə, Allahın əmri onların arasında (mövcud olan bütün məxluqata) nazil olar”. (ət-Talaq, 12)

Divar Bəzəyi

İstifadə olunacaq ləvazimatlar:

Qəzet (kağız da ola bilər), yapışqan, boyalar, fırça (yaxud süngər), istəyə bağlı olaraq ip və iynə.

Şəkil 1. Evdə artıq qalan qəzetləri tullamaq əvəzinə belə əl işlərində işlətmək daha məqsədəuyğundur. İstəyən rəngli, yaxud ağ kağızlardan da istifadə edə bilər, mən qəzetdən istifadə edəcəyəm. Qəzetin bir vərəqini bir küncündən başlayaraq səliqəli bururuq, ən axırına çatdıqda isə yapışqanla möhkəmlədirik.

Şəkil 2. Çubuq şəklində alınacaqdır. Bu çubuqları istədiyiniz rəngə boyaya bilərsiniz. Tək rəngdən yaxud bir neçə rəngdən də istifadə edə bilərsiniz. Mən qəzetdən istifadə edəcəyəm üçün hər bir çubuğu rəngləyirəm.

Şəkil 3. Çubuqları bir ucdan başlayaraq bir-birinin arxasınca halqa şəklində aralarına yapışqan sürterek üst-üstə dolayırıq.

Şəkil 4. Fərqli rənglərdən istifadə edəcəksinizsə, çubuqların hərəsini bir rəng olaraq bir-birinin arxasınca yapışdırma bilərsiniz. Belə daha gözəl görünür.

Şəkil 5. Hər halqanı fərqli ölçüdə də etmək olar. Bu halqaları bir-birinə ip (sap) vasitəsilə tikə bilər, yaxud yenə yapışqandan istifadə edərək yapışdırma bilərsiniz. Qurumaq üçün bir neçə saat, hətta yapışqanın növünə görə bir gecə saxlamağınız məsləhətdir.

Qeyd: "Öyrənək"
bölməsində bilmək
istədiklərinizi, fikir
və iradlarınızı,
e-mail adresimizə
bildirə bilərsiniz.
bizimailedergisi@
yahoo.com

Müalicəsi Olmayan Xəstəlik: - QİÇS

QİÇS-in yaranması və tanınması:

Yetmişinci illərin sonlarında müalicəsi mümkün olmayan bir xəstəlik meydana çıxdı. Mütəxəssislər əllərini çırmalayıb bir iş görənə kimi bu xəstəlik milyonlarla insanın ölümünə səbəb oldu. QİÇS (Qazanılmış İmmun çatışmazlığı Sindromu) xəstəliyi sürətlə insan orqanizminin müqavimət sistemi ilə çarpışaraq öz qurbanını möhkəm infeksiyalara və nevroloji pozğunluğa yoluxduraraq zəiflədirdi. Belə ki, bu xəstəliyə yoluxan şəxsin ölümdən başqa çarəsi qalmır. Hətta bu xəstəlik təbii yolla onu öldürməsə də onun ağrı və acılarından, əzabından azad olmaq üçün özünə qəsd et-

məsi və öldürməsi də mümkündür.

QİÇS –ə yoluxmuş insanlarda müdafiə (immun) sistemi zəiflədiyinə görə onlar bir çox xəstəliklərə asanlıqla tutulurlar. Bu xəstəliklər ölümə nəticələnir. Xəstəliyin hazırda real göstəricisi 100%-dir. QİÇS zamanı ölüm, ya opportunist infeksiyalardan, ya da bədxassəli şişlərdən və onların yayılmasından (metastazvermə) baş verir. QİÇS xəstəliyinə yoluxma əsasən 3 yolla baş verə bilər.

Cinsiyolla - xüsusilə də, qeyri-təbii əlaqələr zamanı.

Xəstəlik əsasən damardaxili inyeksiyalar yolu ilə - narkomanlar tərəfindən narkotik maddələrin damardaxili qəbulu zamanı; içərisində virus olan qanın və ya qan preparatlarının sağlam adama köçürülməsi zamanı; virusla infeksiyalaşmış iynə ilə sağlam adama damar daxili inyeksiyalar zamanı və s. yolla yoluxur.

Transplasental yolla - xəstəliyin xəstə anadan bətn daxili dövrdə cift vasitəsilə dölə keçməsi. Xəstə anadan uşağa bu xəstəlik laktasiya yolu ilə də keçir.

Ümumiyyətlə, QİÇS xəstəliyi kişilərdə qadınlara nisbətən 15-20 dəfə çox rast gəlinir. Narkomanlar isə ikinci yeri tuturlar - 20-25%.

QİÇS hal-hazırda praktik olaraq dünyanın bütün ölkələrində vardır və böyük sürətlə də artmaqda davam edir. Belə hesab edilir ki, hər il yoluxmuş və xəstə şəxslərin sayı 2 dəfə artır.

QİÇS-ə necə yoluxurlar?

1. Cinsi əlaqə zamanı.
2. Narkomanlar arasında eyni iynədən istifadə zamanı.

3. Tatuaj zamanı (Eyni iynə ilə bir neçə nəfər tatu olunduqda).

4. QİÇS-li ana uşağını əmizdirdikdə.

5. Qan köçürmə zamanı.

QİÇS-in ön mərhələsi

Bir neçə il davam edir. Bu dövrdə artıq başlanmaqda olan immun çatışmazlıq fonunda xəstələrdə qızdırma, diareya, tərləmə, ümumi əzginlik və zəiflik (asteno-vegetativ sindrom əlamətləri), arıqlama müşahidə olunur.

QİÇS mərhələsi (Qazanılmış immun çatışmazlıq sindromu mərhələsi).

Təxminən 2 il davam edir. Bu mərhələdə immun sisteminin tam iflici ilə əlaqədar qanda anti-QİÇS-antitellər demək olar ki, aşkar olunmur, QİÇS-viruslarının miqdarı isə əksinə kəskin şəkildə yüksəlir. Xəstələrdə tez-tez və ağır gedişə malik opportunist infeksiyalar, bədxassəli şişlər baş verir.

QİÇS Simptomları

1. Çəkinin həddən artıq itirilməsi.
2. Uzun müddətli ishal.
3. Səbəbsiz və xroniki kandidoz (göbək) xəstəliyi.
4. Boyunda və ya qoltuqaltı batıqlarda vəzilərin böyüməsi və ağrı verməsi.
5. Bir aydan çox sürən öskürək.
6. Uzun müddətli subfebril qızdırma (37).

Xəstəlik zamanı virus immun hüceyrələrini dağıdaraq, insanın immun sistemini, yəni infeksiyalara qarşı müqavimətini heçə endirir. Beləliklə, insan adi bir infeksiyadan vəfat edir.

- Virus daşıyıcısı tamamilə sağlam görünə bilər.

- QİÇS-ə yoluxmuş insan yoluxduğundan xəbərsiz ola bilər.

- Müasir müalicə tam sağalma vermir və xəstəlik ölüm ilə nəticələnir.

Latent dövr.

Latent dövrü bir neçə həftədən bir neçə ilə qədər (hətta 15 il) ola bilər. Latent dövrün müddəti yoluxma zamanı

QİÇS-li xəstələrlə bir yerdə işləməkdən, bir süfrə arxasında oturmaqdan, yol getməkdən, əl verib görüşməkdən çəkinmək lazım deyil, onların istənilən tədbirlərdə iştirakına məhdudiyyətlər qoymaq, eləcə də təhsil müəssisəsindən, iş yerlərindən xaric edilməsi isə tamamilə yolverilməzdir.

orqanizmin immun siteminin vəziyyətindən, virusun konsentrasiyasından (miqdarından) və yoluxma mexanizmindən asılıdır. Latent dövrdə xəstənin qanında QİÇS-viruslar və onlara qarşı yaranmış anti-QİÇS-antitellər aşkar olunur. İlk dövrlərdə qanda kəskin şəkildə artan virusların miqdarı, təxminən, 1,5-2 ay sonra antitellərin təsiri ilə azalır. Buna serokonverisiya deyilir.

QİÇS-ə qarşı stiqma ilə necə mübarizə aparmaq olar?

Hər birimiz İİV/QİÇS haqqında düzgün informasiyaya malik olmalıyıq. Xəstəlik barədə oxumalı, öyrənməli və bilməyənləri maarifləndirməliyik. İİV-dən özümüzü qorumağı, QİÇS-li insanlara diqqət və qayğı ilə yanaşmağı bacarmalıyıq. Yada salaq ki, katolik dünyasının lideri, Roma Papası Birinci Fransisko bir neçə il bundan əvvəl QİÇS-li xəstələrin ayaqlarını yuyaraq öpməsi ilə bu xəstələrə qarşı stiqmanın əsassız və insanlığa zidd olduğunu göstərmiş, belə xəstələrin İİV-ə yoluxması səbəbinə görə hüquq və azadlıqlarının hər hansı formada məhdudlaşdırılmasına qarşı çıxmışdır. Ona görə də QİÇS-li xəstələrlə bir yerdə işləməkdən, bir süfrə arxasında oturmaqdan, yol getməkdən, əl verib görüşməkdən çəkinmək lazım deyil, onların istənilən tədbirlərdə iştirakına məhdudiyyətlər qoymaq, eləcə də təhsil müəssisəsindən, iş yerlərindən xaric edilməsi isə tamamilə yolverilməzdir.

Naringi

Sitrus meyvələri qış aylarının ən sevilən meyvələrindəndir. Bunlardan biri də naringidir. Naringinin vətəni Himalay dağlarının cənub ətəkləri, Hindistanın şimal əyalətləri sayılır.

Mədəni halda becərilməsinin tarixi məlum deyil. Güman edilir ki, naringi Şərqi Asiya ölkələrində və ilk növbədə Hindistanda eramızdan bir neçə min il əvvəl mədəni bitkilərdən biri olmuşdur. Buradan Çinə, Yaponiyaya yayılmışdır. Avropa və Amerikada naringi çox gec, XIX əsrin əvvəllərindən becərilməyə başlanmışdır.

Sitrus meyvələri quruluşuna görə 2 hissədən: qabıqdan və ətli hissədən ibarətdir. Qabıq hissə 2 qatdan ibarətdir: üst rəngli qat – flavedo, daxili rəngsiz qat – albedo. Ətli hissə şirə kisəciklərindən təşkil olunmuş dilimlərdən (6-12) ibarətdir. Sitrus meyvələrində qabığın qalınlığı onların saxlanılması cəhətdən əlverişlidir. Sitrus meyvələrinin qabığının rəngi limonda açıq-sarı, portağalda və naringidə isə sarımtıl-narıncı olur. Sitrus meyvələri noyabr-dekabr aylarında yetişir və yığılır.

Naringinin tərkibində efir yağlarının faizlə miqdarı onların ayrı-ayrı hissələrində

müxtəlif olur. Tərkibində şəkər, çoxlu miqdarda pektin maddələri, turşular, az miqdarda azotlu maddələr olur. Efir yağları kimi pektin maddələri də, əsasən qabıq hissədə toplanmışdır. Meyvələrinin tərkibində vitaminlərdən C, P, B1, B2, PP və karotin vardır. Vitaminlər qabıq hissədə ətli hissəyə nisbətən daha çox toplanır. Naringinin bir çox sortları vardır.

Naringidə vitamin C, B, D, provitamin A, sellüloz, mineral duzlar, efir yağları var. Qədim zamanlardan el arasında xalq təbabətində naringi xəstəliklərin müalicəsində istifadə edilir. Həm dadlı, həm də xeyirlidir.

Qış mövsümü meyvələrindən sayılan və C vitamini ilə zəngin olan naringinin xərçəng xəstəliyinə yoluxma ehtimalını azaltdığı bildirilir. Naringi bədənin müqavimətini artırır.

Naringiyə

narıncı
rəng
verən
karotin
qara

ciyər, damar sərtliyi və şəkər xəstəliyinin qarşısını alır, tərkibində kalium olduğu üçün təzyiqi aşağı salmağa kömək edir.

Naringini yeyərkən mütləq çeyirdəklərini çıxarın, çünki çeyirdəklər kor bağırsaq iltihabına səbəb ola bilər. Gündə 2-3 naringi yemək məsləhət görülür.

Xəstələnmədən uzunömürlü yaşamaq üçün naringi meyvəsindən istifadə məsləhətlidir. Qış ayının müjdəçisi hesab olunan naringi, xüsusilə immunitet sistemini gücləndirmək istəyənlər və xəstəliklərlə mübarizə aparanlar üçün əsas meyvələrdən hesab olunur. Bu meyvənin faydaları çoxdur:

1. Qanı təmizləyir.
2. Qəlb və damar xəstəliklərinə qarşı qoruyucudur.
3. Yüksək təzyiqi salmağa köməkçi olur.
4. Damar sərtliyinə faydalıdır.
5. Sinirləri sakitləşdirir.
6. Yuxusuzluq çəkənlərə faydalıdır.
7. Qavrama sistemini gücləndirir.
8. Qrip olanlara yaxşı təsir edir.
9. İştah açır.
10. İnsanın özünü daha yaxşı hiss etməsinə və əhval-ruhiyyəli olmasına kömək edir.

Naringi insanı bir çox azardan, o cümlədən piylənmədən qoruyur, şəkər xəstəliyi, insult və ürək xəstələrinə kömək edir.

Öskürəyə qarşı həlim. Öskürəyi azaltmaq üçün naringinin qabıqlarından istifadə edilir. Bir stəkan isti suya xırda doğranılmış bir çay qaşığı naringi əlavə edirik. Stəkanın dördə bir hissəsini hər gün üç dəfə yeməkdən əvvəl qəbul etmək lazımdır.

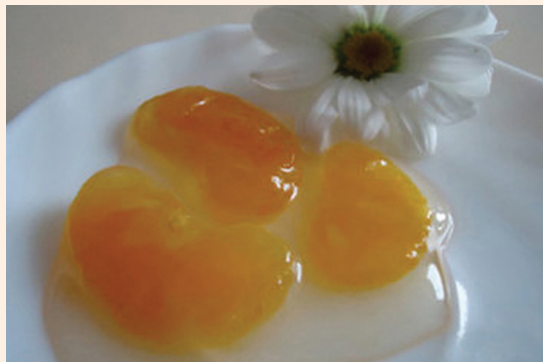
Göbələyə qarşı həlim.

Naringinin qabığından və şirəsindən göbələk yerinə sürtmək olar. Bir naringi dilimi götürürük, üzərində olan nazik qatı çıxardırıq və göbələk olan yerə şirəsini sıxaraq sürtürük. Belə müalicə sistemli

şəkildə gündə bir neçə dəfə edilir.

Naringi mürəbbəsi

Tərkibi:

Naringi - 1 kq,

Şəkər tozu - 1,2 kq.

Hazırlanma qaydası:

Bütöv naringilər 90°C-də 15 dəqiqə pörtülür, soyudulur və 10-12 saat soyuq suda saxladılır. Sonra naringiləri uzununa yarıya bölüb üzərinə şərbət tökür və 6-8 saat saxlayırlar. Şərbəti ayrıca qızdırıb naringinin üzərinə tökmək şertilə mürəbbəni 4 dəfəyə bişirirlər.

Naringi keksi

Lazım olan ərzaqlar:

Naringi - 8-10 ədəd

yumurta - 3 ədəd

şəkər tozu - 2,5 stəkan

vanil - 1 paket

soda - 0,5 çay qaşığı

marqarin yağı - 200 qr

un - 3 stəkan

Hazırlanma qaydası:

Naringiləri yaxşıca yuyun, üzərinə qaynanmış su töküb 5-10 dəqiqə saxlayın. Yumurtanı şəkər tozu ilə çalıb vanil və soda əlavə edin. Yumşaldılmış marqarinini xırda-xırda doğrayıb yumurtalı qarışığa əlavə edin. Mikserlə çalıb 3 stəkan un əlavə edin. Ehtiyatla qaşıqla qarışdırın ki, xəmir yamasın. Naringiləri blenderlə çalıb əsas xəmirə qatın. Keksin formasını yağlayıb azca unlayın. 150 dərəcə temperaturda 1 saata kimi bişirin.

Aşura

Ərzaqlar:

- 1 st. bişmiş noxud
- 1 st. bişmiş iri ağ lobya
- 1 st. bişmiş aşuralıq buğda
- 1 st. bişmiş yumru düyü
- 1 st. kişmiş
- 10 ədəd suda isladılmış, doğranmış quru əncir
- 10 ədəd doğranmış qayısı (ərik qurusu)
- 1 portağal qabığı (rəndələnmiş)
- 1 ədəd doğranmış yaşıl alma
- 4 st. şəkər tozu (istəyə görə çox da ola bilər)
- Su

Hazırlanması:

Bişmiş ərzaqları hamısını böyük bir qazana qatıb və üzərinə bir az su töküüb qarışdıraraq qaynadırıq. Sonra kişmiş, almanı da töküüb qarışdırırıq. Ehtiyac olarsa su qatırıq. Altını söndürməyə 5 dəqiqə qalmış portağal qabığı, şəkər tozu, qayısı və ənciri töküüb 5 dəqiqə qaynadıb ocaqdan götürürük. Boşqablara töküüb zövqə görə nar, darçın, fındıq, fıstıqla bəzəyirik. Nuş olsun!

Tərəvəzli gül kələmi şorbası

Ərzaqlar:

- Gül kələmi
- Yerkökü
- Kartof
- Yaşıl bibər
- Düyü
- Soğan

Zövqə görə göyerti və duz, istiot

Hazırlanması:

Qaynayan suya kub formasında doğranmış kök və kartof atılır, daha sonra gül kələmi əlavə olunur. Qırada hazırladığımız qızardılmış bibər və soğan, daha sonra isə düyü əlavə olunur. Bişməyə 15 dəqiqə qalmış şorbanın üstünə göyerti tökülür. Nuş olsun!

Ləzzətli yuvalar

Ərzaqlar:

Qıymə - 600 qr
Yumurta - 1 ədəd
Göbələk - 4 ədəd
Baş soğan - 1 ədəd
Quru çörək - 2-3 ədəd
Süd - 100 ml
Duz , istiot
Bitki yağı - 1 x.q
Cəfəri - 0,5 dəstə
Holland pendiri - 75 q
Xama - 1 st

Hazırlanması:

İlk əvvəl quru çörəyi süddə və ya suda isladırıq.

Daha sonra ət çəkilir və çəkilmiş ətə xırda doğranmış cəfəri, isladılmış çörək , yumurta, duz və istiot vurub qarışdırılır və küftə şəklində yumrulandır. Sonra göbələklər yuyulur, 4 künc doğranır və xırda doğranılmış soğanla yağda qovrulur. Ətlərin içində stəkanın altı ilə yuva açılır, şəkildə göründüyü kimi və hazırlanmış göbələkli içliyi yuvanın içərisinə qoyuruq. 180 dərəcə isidilmiş sobada 30 dəq bişməyə qoyuruq. Sobadan yuvaları çıxarıb, üzərinə sürtgəcdən keçirilmiş holland pendirini tökürük və pendirlər əriyənə qədər sobada saxlayırıq. Və yuvalarımız hazırdır, süfrəyə verəndə yanında qarnir kimi süzülmüş düyü və ya kartof püresi də vermək olar. Nuş olsun!

Brovni keksi

Ərzaqlar:

3 yumurta
1 stəkan şəkər
1 stəkan süd
1 stəkan duru yağ
4 xörək qaşığı kakao
1 armudu stəkan çəkilmiş qoz
8 xörək qaşığı un
qabartma tozu
vanil

Hazırlanması:

Əvvəlcə yumurta və şəkəri mikserlə köpüklənənə qədər qarışdırın. Daha sonra içinə süd, duru yağı əlavə edin və bir az daha qarışdırın. Kakaonu da əlavə edib qarışdırdıqdan sonra vanil əlavə edin və bu qarışıqdan 1 stəkan ayırın. Hazırladığınız kakaolu qarışığa qozu da əlavə edib qarışdırdıqdan sonra unu və qabartma tozunu içərisinə əlavə edin və 160 dərəcədə sobanın sadəcə alt qismini çalışdıraraq 35-40 dəqiqəyə qədər bişirin. Son 5 dəqiqəsində sobanın üst qismini də çalışdırın. Bişdikdən sonra bir az soyusun və ayırdığınız sousu bərabər miqdarda üzərinə əlavə edin. Dilimləyib şokolad sousuyla və ya kokosla bəzəyərək süfrəyə təqdim edə bilərsiniz.

Nuş olsun!

MÖMİNƏ

Qadınlara xidmət etmək səadətdir

**İRFAN ABUNƏÇİLƏRİNƏ
XÜSUSİ ENDİRİM
NƏZƏRDƏ TUTULUR**

Çox rahat tapa
biləcəyiniz ünvan

Binə ticarət mərkəzi, 7-ci sıranın qarşısı
Şəhər avtobus dayanacaqlarının yanı

TEL: (012) 408-40-43

Mob: (070 / 055) 208-72-55

Topdan və pərakəndə satış

**Bizimlə işləmək istəyən mağazalara
satış nümayəndəliyi veriləcək**